

Onderzoeksrapport

Belanghebbenden in Beeld

*Wie is belanghebbende in
familierechtelijke procedures?*

Karen Flipse
26 mei 2011

Onderzoeksrapport

Belanghebbenden in Beeld

Wie is belanghebbende in familierechtelijke procedures?

Intern

Eindhoven, 26 mei 2011

Auteur: Karen Flipse

Studentnummer: 2005624

Opleiding: Juridische hogeschool Avans-Fontys te Tilburg

Afstudeerperiode: februari – mei 2011

*Afstudeerorganisatie: Rechtbank te 's-Hertogenbosch, sector civiel,
afdeling familie- en jeugdrecht*

Afstudeermentor: dhr. A.W.J.P. Weijters

Afstudeerdocenten: mevr. E.M. Strooper-Lammerts en mevr. N. Vermijs

Voorwoord

Voor u ligt het rapport “*Belanghebbenden in Beeld.*”

Het rapport is geschreven in het kader van mijn afstudeerstage van de opleiding HBO-rechten aan de Juridische hogeschool Avans-Fontys te Tilburg. De betreffende afstudeerorganisatie is de rechtbank te 's-Hertogenbosch, sector civiel, afdeling familie- en jeugdrecht.

Hierbij wil ik graag de medewerkers van de afdeling familie- en jeugdrecht bedanken voor de samenwerking tijdens mijn stageperiode.

Mijn bijzondere dank in deze gaat uit naar mijn mentor, de heer A.W.J.P. Weijters en mijn leidinggevende, mevrouw C.M. Verschuuren, voor hun begeleiding tijdens mijn stageperiode en hun aanbevelingen bij de totstandkoming van dit rapport.

Ten slotte wil ik mijn afstudeerdocente, mevrouw E.M. Strooper-Lammerts, bedanken voor haar begeleiding tijdens de afstudeerperiode.

Karen Flipse

Eindhoven, 26 mei 2011

Inhoudsopgave

Samenvatting	6
1. Inleiding	8
1.1 Probleembeschrijving	8
1.2 Directe aanleiding	9
1.3 Doelstelling	9
1.4 Vraagstelling	9
1.5 Leeswijzer	10
2. De rechten en verplichtingen van een belanghebbende binnen het verloop van familierechtelijke procedures	12
2.1 Belanghebbende in familierechtelijke procedures, anders dan echtscheiding: artikel 798 lid 1 Rv	12
2.2 De algemene verzoekschriftprocedure en de rechten en verplichtingen van een belanghebbende	12
2.3 De verzoekschriftprocedures betreffende alimentatie	14
2.4 De verzoekschriftprocedures betreffende adoptie	15
2.5 De verzoekschriftprocedures betreffende civiele jeugd-procedures	15
2.6 Conclusie	16
3. De interpretatie van het begrip ‘belanghebbende’ volgens de wetgever	17
3.1 Wetsgeschiedenis artikel 798 lid 1 RV	17
3.1.1 De rol van artikel 8 EVRM bij de interpretatie van de begrippen ‘rechten en verplichtingen’ als in artikel 798 Rv	19
3.2 Toepassing casussen	21
3.2.1 Casus 1: de stiefouder in een alimentatieprocedure	21
3.2.2 Casus 2: de donorouder in een adoptieprocedure	22
3.2.3 Casus 3: de niet met het gezag belaste ouder in een civiele jeugdprocedure	23
3.3 Conclusie	23
4. Belanghebbenden volgens de procesreglementen	24
4.1 De procesreglementen van de rechtbanken	24
4.1.1 Het procesreglement betreffende civiele jeugdzaken	24
4.2 Toepassing casussen	25
4.2.1 Casus 3: de niet met het gezag belaste ouder in een civiele jeugdprocedure	26
4.3 Conclusie	26
5. Belanghebbenden volgens de Nederlandse rechtspraak	27
5.1 De belanghebbende in de alimentatieprocedure	27
5.1.1 De vennootschap in de alimentatieprocedure	27
5.1.2 De stiefouder in de alimentatieprocedure	28
5.1.2.1 De alimentatieverplichting van de stiefouder	28
5.2 De belanghebbende in de adoptieprocedure	29
5.2.1 De donorouder en ‘family life’ in de adoptieprocedure	29
5.2.2 De biologische ouder en ‘family life’ in procedures anders dan adoptie	30
5.3 De belanghebbende in de civiele jeugdprocedure	31
5.3.1 Broers en zussen in de procedure betreffende ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing	32
5.3.2 De minderjarige in een hemzelf betreffende gezagsprocedure	33

5.3.3 De grootmoeder in een civiele jeugdprocedure'	33
5.3.4 De verzorger in een procedure tot ontheffing ouderlijk gezag	33
5.3.5 De juridische en biologische ouder in een civiele jeugdprocedure	34
5.3.6 De partner van de ouder in een civiele jeugdprocedure	35
5.4 Toepassing casussen	36
5.4.1 Casus 1: de stiefouder in een alimentatieprocedure	36
5.4.2 Casus 2: de donorouder in een adoptieprocedure	36
5.4.3 Casus 3: de niet met het gezag belaste ouder in een civiele jeugdprocedure	36
5.5 Conclusie	37
6. Belanghebbenden in zaken betreffende minderjarigen	39
6.1 Belanghebbenden in zaken betreffende minderjarigen: artikel 811 lid 1 Rv	39
6.2 Zaken betreffende minderjarigen	39
6.2.1 Betekenis begrippen artikel 811 lid 1 Rv.	40
6.2.1.1 Verzoekers	40
6.2.1.2 Ouders	41
6.2.1.3 Voogden	43
6.2.1.4 Verzoekers	43
6.2.1.5 Minderjarigen van twaalf jaar of ouder	43
6.3 Toepassing casussen	44
6.3.1 Casus 1: de stiefouder in een alimentatieprocedure	44
6.3.2 Casus 2: de donorouder in een adoptieprocedure	44
6.3.3 Casus 3: de niet met het gezag belaste ouder in een civiele jeugdprocedure	45
6.4 Conclusie	45
7. Resultaten	46
7.1 Resultaten belanghebbende in de alimentatieprocedure	46
7.2 Resultaten belanghebbende in de adoptieprocedure	47
7.3 Resultaten belanghebbende in civiele jeugdprocedures	48
8. Conclusie en aanbevelingen	50
8.1 Conclusie	50
8.2 Aanbevelingen	53
Evaluatie	54
Literatuurlijst	55

Samenvatting

In familierechtelijke procedures bij de rechtbank is een belangrijke rol weggelegd voor de belanghebbenden, doordat aan hen een aantal belangrijke processuele rechten en verplichtingen toekomen. Artikel 798 lid 1 Rv bepaalt dat in zaken betreffende het personen- en familierecht, anders dan een echtscheidingszaak, onder belanghebbende wordt verstaan: *degene op wiens rechten of verplichtingen de zaak rechtstreeks betrekking heeft*. Binnen de familiekamer van de rechtbank te 's-Hertogenbosch levert de invulling van het begrip 'belanghebbende' bij de processuele handelingen voorafgaand aan de mondelinge behandeling problemen op, doordat het begrip 'belanghebbende' thans niet nader in de wet- en regelgeving is gespecificeerd. Binnen de familiekamer is de behoefte ontstaan om op grond van artikel 798 lid 1 Rv, overige wettelijke bepalingen, procesrechtelijke regelingen en jurisprudentie een specifieke invulling te geven aan het begrip 'belanghebbende' binnen de alimentatie-, adoptie- en civiele jeugdprocedures bij de rechtbank. Dit onderzoeksrapport beoogt met ingang van 1 juli 2011 een leidraad te bieden bij de invulling van het begrip 'belanghebbende' bij de processuele handelingen van de rechters, juridisch medewerkers en medewerkers van de griffie van de rechtbank te 's-Hertogenbosch, sector civiel, afdeling familie- en jeugdrecht.

Op grond van hetgeen de wetgever met artikel 798 lid 1 Rv heeft beoogd, de betekenis van artikel 811 lid 1 Rv, de procesreglementen en gepubliceerde uitspraken kan geconcludeerd worden dat het begrip 'belanghebbende' per situatie strikt geïnterpreteerd dient te worden. Enkel het stellen van sympathie voor een zaak is volgens de wetgever onvoldoende om als belanghebbende te kunnen worden aangemerkt, alsmede het gegeven dat iemand de gevolgen van de beslissing zal ervaren. Per procedure dienen de medewerkers van de familiekamer te beoordelen, zo blijkt uit de jurisprudentie, in hoeverre iemand door de uitkomst van de betreffende procedure in zijn eigen belang wordt getroffen dat deze daarin behoort te mogen opkomen ter bescherming van dat belang of in hoeverre deze anderszins nauw betrokken is of is geweest bij het onderwerp dat deze daarin een belang is gelegen om in de procedure te verschijnen. Uit de aard van de procedure en de daarmee verband houdende wetsbepalingen moet afgeleid kunnen worden of iemand als belanghebbende dient te worden aangemerkt. Daarnaast dient te worden beoordeeld of degene die stelt belanghebbende te zijn voldoet aan de navolgende begrippen en kenmerken, voortvloeiende uit artikel 811 lid 1 Rv, jurisprudentie en de procesreglementen, alvorens vastgesteld kan worden of diegene daadwerkelijk als belanghebbende kan worden aangemerkt binnen de alimentatie-, adoptie- en civiele jeugdprocedures:

- de minderjarige van twaalf jaar of ouder in een hemzelf betreffende procedure (tenzij hij/zij niet in staat is een redelijke waardering van zijn belangen te geven);
- de verzoeker;
- de ouders (in de zin van artikel 1:198 en 1:199 BW alsook artikel 1:227 lid 3 BW);
- degene die de minderjarige als behorende tot diens gezin opvoedt en verzorgt en die uit dien hoofde een nauwe persoonlijke betrekking heeft met het kind;

Binnen de civiele jeugdprocedures dient men daarnaast ook de navolgende begrippen en kenmerken in acht te nemen, doordat binnen die procedures ook als belanghebbende kan worden aangemerkt:

- de ouder(s) met gezag belast;
- de ouder(s) zonder gezag (moeder, vader in de zin van de wet) tenzij er geen sprake meer is van 'family life';
- de stiefouder in de zin van de wet, zolang deze met de verzorgende ouder samenleeft en de minderjarige tot zijn gezin behoort;
- de biologische vader (die niet tevens één van bovengenoemde ouders is) indien er sprake is van 'family life' met de minderjarige;
- de minderjarige jonger dan 12 jaar die in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen in geval van toepassing van hoofdstuk IVa Wvz (gesloten jeugdzorg);
- de perspectief biedende pleegouder of de pleegouder die de minderjarige een jaar of langer verzorgt en opvoedt.

De medewerkers van de griffie, de juridische medewerkers en de rechters van de familiekamer van de rechtbank te 's-Hertogenbosch worden aanbevolen om bovenstaande opsomming op te nemen in hun besluitenlijst. Daarnaast wordt hen aanbevolen om bij binnenkomst van een nieuw verzoekschrift te controleren wie er volgens de verzoeker als belanghebbende dient te worden aangemerkt. Vervolgens dienen zij te toetsen of deze personen daadwerkelijk als belanghebbende kunnen worden aangemerkt door de familiekamer, door te beoordelen of die personen voldoen aan één van de in de besluitenlijst opgesomde begrippen en kenmerken. Wanneer iemand hieraan niet voldoet, of wanneer er bij de medewerkers nog steeds enige twijfel bestaat, dienen zij de navolgende vragen te beantwoorden opdat vastgesteld kan worden of diegene als belanghebbende kan worden aangemerkt:

- *Blijkt uit de aard van de procedure en de daarmee verband houdende wetsbepalingen dat de procedure rechtstreeks betrekking heeft op diens eigen rechten en verplichtingen?*
- *In hoeverre wordt diegene door de uitkomst van de betreffende procedure in zijn eigen belang getroffen dat deze daarin behoort te mogen opkomen ter bescherming van dat belang en in hoeverre is diegene anderszins nauw betrokken (geweest) bij het onderwerp van de procedure dat daarin een belang is gelegen om in de procedure te verschijnen?*

Uit deze methode vloeit, in antwoord op de specifieke vragen van de medewerkers van de rechtbank omtrent het al dan niet als belanghebbende aanmerken van de stiefouder in een alimentatieprocedure, de donorouder in een adoptieprocedure en de niet met het gezag belaste ouder in een civiele jeugdprocedure kan worden vastgesteld (en tevens in de besluitenlijst worden opgenomen), voort dat:

- de stiefouder die de minderjarige als behorende tot diens gezin verzorgt en opvoedt en die uit dien hoofde een onderhoudsverplichting heeft, als belanghebbende dient te worden aangemerkt in een alimentatieprocedure;
- de donorouder (in de zin van artikel 1:227 lid 3 BW), waarvan kan worden vastgesteld dat er sprake is van 'family life' of bijzondere omstandigheden tussen hem en de minderjarige als belanghebbende dient te worden aangemerkt in de adoptieprocedure;
- de niet met het gezag belaste ouder, die wel kan worden aangemerkt als juridisch ouder (artikel 1:198 of 1:199 BW), van wie vastgesteld kan worden dat er sprake is van 'family life' met de minderjarige, als belanghebbende dient te worden aangemerkt in een civiele jeugdprocedure.

1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksformulering van dit rapport toegelicht. Daarbij komen onderdelen als de probleembeschrijving, aanleiding en centrale vraagstelling aan bod. Tevens volgt in dit hoofdstuk een leeswijzer en de uitwerking van een drietal casussen die binnen dit onderzoeksrapport centraal staan.

1.1 Probleembeschrijving

In familierechtelijke procedures bij de rechtbank is niet alleen een belangrijke rol weggelegd voor partijen, maar ook voor de belanghebbenden, doordat aan een belanghebbende enkele (processuele) bevoegdheden en rechten toekomen. Het is dan ook van belang dat vast komt te staan wie er binnen de familierechtelijke procedures bij de rechtbank als belanghebbende kan worden aangemerkt. De invulling van het begrip ‘belanghebbende’ aan de hand van de wet, procesreglementen en jurisprudentie blijkt in de praktijk echter een aantal onduidelijkheden op te leveren.

De wetgever heeft in artikel 798 lid 1 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) bepaald dat in zaken betreffende het personen- en familierecht, anders dan een echtscheidingszaak, onder belanghebbende kan worden verstaan: *degene op wiens rechten of verplichtingen de zaak rechtstreeks betrekking heeft*. De wetgever volstaat in deze met een algemene omschrijving van het begrip ‘belanghebbende’ en heeft nagelaten per procedure te bepalen wie als belanghebbende kan worden aangemerkt. Ook in de procesreglementen van de rechtbanken is het begrip ‘belanghebbende’ niet in alle gevallen nader gespecificeerd. Voor betrokkenen bij familierechtelijke procedures alsook medewerkers bij de rechtbank levert de invulling van het begrip ‘belanghebbende’ een aantal vragen op. Te denken valt aan vragen als: is een stiefouder belanghebbende in een alimentatieprocedure? Kan een donorouder, die bekend is, maar nimmer contact heeft gehad met zijn minderjarige kind als belanghebbende worden aangemerkt in een adoptieprocedure? Kan de niet met het gezag belaste ouder als belanghebbende worden aangemerkt in een civiele jeugdprocedure? Doordat de Nederlandse wetgeving en de procesreglementen van de rechtbanken in procedures betreffende alimentatie en adoptie nalaten een specifieke invulling te geven aan het begrip ‘belanghebbende’, is het aan de rechter om per procedure te bepalen of iemand al dan niet als belanghebbende kan worden aangemerkt. In het procesreglement betreffende civiele jeugdzaken is thans in artikel 2.3 wél een nadere invulling gegeven aan het begrip ‘belanghebbende’. Echter, deze lijst is niet limitatief. Ook in de civiele jeugdprocedures bestaan er dus onduidelijkheden omtrent de invulling van het begrip ‘belanghebbende’ en is het uiteindelijk aan de rechter om te beslissen of iemand al dan niet als belanghebbende kan worden aangemerkt. Maar hoe oordeelt een rechter in deze situaties?

De onduidelijkheden rondom de invulling van het begrip ‘belanghebbende’ van artikel 798 Rv leveren in de praktijk een aantal problemen op bij de processuele handelingen voorafgaande aan de mondelinge behandeling bij de rechtbank te 's-Hertogenbosch, want de medewerkers van de griffie van deze rechtbank hebben de taak om deze belanghebbenden op te roepen en hen een afschrift van de stukken te doen toekomen.

Zo doen zich bij de rechtbank situaties voor waarbij een verzoeker iemand aanmerkt als belanghebbende, terwijl deze in beginsel bij een dergelijke procedure niet als belanghebbende zou worden aangemerkt. De medewerker van de griffie dient dan in overleg met een juridisch medewerker en de rechter te bepalen of diegene in dat geval wel als belanghebbende kan worden aangemerkt. De onduidelijkheden leiden dus tot extra werkzaamheden en meer tijdsbeslag binnen de familiekamer van de rechtbank. Deze medewerkers hebben er dan ook een groot belang bij te weten wie zij als belanghebbende kunnen aanmerken in de betreffende familie- en jeugdrechtelijke procedures zonder dat dit per specifiek geval door een aantal medewerkers besproken dient te worden.

1.2 Directe aanleiding

Binnen de familiekamer van de rechtbank te 's-Hertogenbosch, meer specifiek de vakgroepen alimentatie, adoptie en jeugd, levert de invulling van het begrip 'belanghebbende' bij de processuele handelingen voorafgaand aan de mondelinge behandeling problemen op, doordat het begrip 'belanghebbende' thans niet nader in de Nederlandse wet- en regelgeving is gespecificeerd. In specifieke gevallen dient de medewerker van de griffie, juridisch medewerker en de rechter te bezien of iemand al dan niet als belanghebbende kan worden aangemerkt. Binnen de familiekamer is de behoefte ontstaan om op grond van artikel 798 RV en op grond van afwijkende wettelijke bepalingen, procesreglementen en jurisprudentie een specifieke invulling te geven aan het begrip 'belanghebbende' binnen de familie- en jeugdrechtelijke procedures bij de rechtbank te 's-Hertogenbosch. Een specificatie van het begrip 'belanghebbende' per procedure biedt de juridisch medewerkers en de medewerkers van de griffie van de rechtbank een leidraad bij de invulling van het begrip 'belanghebbende' bij de processuele handelingen voorafgaand aan de mondelinge behandeling.

1.3 Doelstelling

Op 30 juni 2011 wordt er een onderzoeksrapport overhandigd aan de heer A.W.J.P. Weijters van de familiekamer van de rechtbank te 's-Hertogenbosch met daarin de specificatie van het begrip 'belanghebbende' binnen familierechtelijke procedures, meer specifiek de alimentatie-, adoptie- en civiele jeugdprocedures, aan de hand van een opsomming van de kenmerken waaraan iemand moet voldoen om binnen deze procedures als belanghebbende in de zin van artikel 798 lid 1 Rv te kunnen worden aangemerkt. Deze specificatie biedt de familiekamer een leidraad bij de invulling van het begrip 'belanghebbende'. Daarnaast bevat het onderzoeksrapport een specifieke aanbeveling voor de rechtbank op het nemen van besluiten, waarin met name wordt opgenomen wie er volgens de eindconclusie als belanghebbenden kunnen worden aangemerkt met opsomming van de kenmerken en een toelichting wordt opgenomen omtrent de werkwijze bij het aanmerken van belanghebbenden in de toekomst.

1.4 Vraagstelling

De vraag die in dit onderzoeksrapport centraal staat is: Wie kan op grond van het belanghebbende begrip van artikel 798 lid 1 Rv, overige wettelijke bepalingen, procesreglementen en jurisprudentie, worden aangemerkt De als belanghebbende in familierechtelijke procedures bij de rechtbank?

Een opsomming van de deelvragen volgt in paragraaf 1.5.

1.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 geeft een antwoord op de (deel)vragen: *hoe kenmerken zich de gerechtelijke procedures binnen de rechtbanken welke betrekking hebben op alimentatie-, adoptie- of civiele jeugdprocedures? en welke processuele bevoegdheden en rechten heeft een belanghebbende binnen familie- en jeugdrechtelijke procedures bij de rechtbanken?*

In hoofdstuk 3 volgt een toelichting op het beoogde doel van de wetgever met de opname van artikel 798 lid 1 Rv. Tevens volgt in dit hoofdstuk een toelichting op de betekenis van artikel 8 van het EVRM en artikel 1:2 Awb bij de interpretatie van artikel 798 lid 1 Rv. De toelichting geeft een antwoord op de vraag: *hoe dient artikel 798 lid 1 Rv volgens de wetgever te worden geïnterpreteerd en welke rol spelen artikel 8 EVRM en artikel 1:2 Awb bij de interpretatie van het begrip 'belanghebbende' van artikel 798 lid 1 Rv?*

In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de vraag: *Wat bepalen de procesreglementen van de rechtbank betreffende alimentatie-, adoptie- en civiele jeugdprocedures met betrekking tot het begrip 'belanghebbende'?* In hoofdstuk 5 worden een aantal uitspraken van de rechtbanken, hoven en de Hoge Raad toegelicht waarin de vraag centraal staat wie er binnen de alimentatie-, adoptie- en civiele jeugdprocedures als belanghebbende kan worden aangemerkt. In dit hoofdstuk wordt derhalve een antwoord weergegeven op de vraag: *Hoe hebben familierechters bij de rechtbanken en familierechters bij de gerechtshoven als ook de Hoge Raad het begrip 'belanghebbende' reeds geïnterpreteerd in gepubliceerde uitspraken binnen familie- en jeugdrechtelijke procedures?*

Hoofdstuk 6 bevat een toelichting op de inhoud en betekenis van artikel 811 lid 1 Rv. Dit artikel bepaalt in familierechtelijke procedures betreffende minderjarigen wie er als belanghebbende recht hebben op inzage en afschrift van de bescheiden genoemd in artikel 290 Rv. Aan de hand van dit hoofdstuk wordt een vergelijking gemaakt tussen het begrip belanghebbende van artikel 811 lid 1 Rv en van artikel 798 lid 1 Rv. Binnen dit hoofdstuk staat de navolgende vraag centraal: *Wie kan er op grond van artikel 811 lid 1 Rv in zaken betreffende minderjarigen als belanghebbende worden aangemerkt bij het recht op inzage en afschrift, zoals vastgelegd in artikel 290 Rv?*

In hoofdstuk 7 worden de resultaten van de voorgaande hoofdstukken schematisch weergegeven. Tot slot volgt in hoofdstuk 8 de beantwoording van de centrale vraagstelling en volgen er aanbevelingen voor de rechtbank.

Per procedure, te weten de alimentatie-, adoptie- en civiele jeugdprocedure, wordt hieronder een casus weergegeven waarbij een vraag centraal staat. In de hoofdstukken 3 tot en met 6 zal de in dat hoofdstuk aan bod gekomen informatie worden toegepast op deze casussen, waarbij getracht wordt een antwoord te geven op deze vraagstellingen.

Casus 1: de stiefouder in een alimentatieprocedure

De heer De Wit en mevrouw De Vries zijn drie jaar geleden gescheiden. De rechtbank heeft destijds bepaald dat de heer De Wit maandelijks een bedrag ad. €275,- aan kosten voor verzorging en opvoeding van hun minderjarige zoon Bas aan mevrouw De Vries dient te voldoen. De heer De Wit heeft een verzoek bij de rechtbank ingediend tot wijziging van de alimentatie, nu hij zichzelf niet langer in staat acht dit bedrag te voldoen wegens een aanzienlijke daling van zijn maandelijkse inkomsten. Mevrouw De Wit beschikt niet over de draagkracht om bij te dragen in de kosten van verzorging en opvoeding van Bas.

Mevrouw De Wit is afgelopen jaar gehuwd met de heer Janssen en Bas behoort tot hun gezin. De heer De Wit is van mening dat nu hem is gebleken dat mevrouw De Vries niet in staat kan worden geacht bij te dragen in de kosten, de heer Janssen op grond van artikel 1:395 verplicht kan worden gesteld bij te dragen in de kosten van verzorging en opvoeding, nu Bas tot zijn gezin behoort. Voorts is de heer De Wit van mening dat de heer Janssen een dermate hoog inkomen geniet dat hij ook in staat kan worden geacht bij te dragen in de kosten voor verzorging en opvoeding van Bas.

De heer De Wit is van mening dat beide omstandigheden ertoe leiden dat zijn maandelijkse bijdrage op een lager bedrag moet worden bepaald.

Naar aanleiding van deze casus ontstaat onduidelijkheid over de volgende vraag, namelijk: Kan de stiefouder binnen een alimentatieprocedure als belanghebbende worden aangemerkt?

Casus 2: de donorouder in een adoptieprocedure

Mevrouw Sips en mevrouw Wouters hebben een verzoek bij de rechtbank ingediend tot adoptie van de minderjarige Lisa door mevrouw Wouters. Lisa is door middel van kunstmatige inseminatie met het zaad van een donor verwekt. Zij werd binnen de relatie van mevrouw Sips en mevrouw Wouters geboren en mevrouw Sips is haar juridische moeder. De donor is wel bekend, het zaad is namelijk afkomstig van de heer Metz, maar hij heeft nimmer contact gehad met Lisa.

Naar aanleiding van deze casus ontstaat onduidelijkheid over de volgende vraag, namelijk: Kan een donorouder, die bekend is, maar nimmer contact heeft gehad met het minderjarige kind, als belanghebbende worden aangemerkt in een adoptieprocedure?

Casus 3: de niet met het gezag belaste ouder in een civiele jeugdprocedure

De heer Gerrits en mevrouw De Jong hebben geruime tijd een relatie met elkaar gehad. Uit deze relatie is geboren de thans elfjarige Kim. De heer Gerrits heeft Kim erkend, maar heeft geen gezag over Kim. De moeder oefent het gezag over Kim alleen uit. De heer Gerrits en mevrouw De Jong hebben een omgangsregeling vastgesteld. De heer Gerrits heeft dan ook gedurende iedere woensdagmiddag en eens in de veertien dagen een weekend omgang met Kim.

Kim staat inmiddels al bijna een jaar onder toezicht van Bureau Jeugdzorg. Bureau Jeugdzorg heeft een verzoek tot verlenging van deze ondertoezichtstelling en tevens een verzoek tot het verkrijgen van een machtiging tot uithuisplaatsing van Kim ingediend bij de rechtbank, nu hen is gebleken dat het in het belang van de verzorging en opvoeding van Kim wordt geacht haar gedurende dag en nacht uit huis te plaatsen.

Naar aanleiding van deze casus ontstaat onduidelijkheid over de volgende vraag, namelijk: Kan de niet met het gezag belaste ouder als belanghebbende worden aangemerkt in een civiele jeugdprocedure?

De navolgende informatie is belangrijk voor het lezen van dit onderzoeksrapport:

- In dit onderzoeksrapport leest men voor het begrip 'kind' tevens het begrip 'kinderen', en andersom, hetzelfde geldt voor het begrip 'belanghebbende' als 'belanghebbenden';
- In dit onderzoeksrapport leest men voor het begrip civiele jeugdprocedures tevens het begrip kinderbeschermingsmaatregelen en andersom;
- Dit onderzoeksrapport richt zich enkel op de procedures betreffende alimentatie, adoptie en jeugdbeschermingsmaatregelen;
- De aanbevelingen omtrent het nemen van besluiten, zoals weergegeven in hoofdstuk 8, zijn geschreven voor de rechtbank te 's-Hertogenbosch en sluiten aan bij hun werkwijze. Er zijn derhalve afwijkingen mogelijk voor de overige rechtbanken in Nederland.

2. De rechten en verplichtingen van een belanghebbende binnen het verloop van familierechtelijke procedures

In dit hoofdstuk volgt een toelichting op het verloop van de familierechtelijke procedures en met name de alimentatie-, adoptie- en civiele jeugd-procedures. Hieruit volgen tevens de rechten en verplichtingen die een belanghebbende heeft binnen de familierechtelijke procedures, anders dan echtscheiding.

2.1 Belanghebbende in familierechtelijke procedures, anders dan echtscheiding: artikel 798 lid 1 Rv

Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering bevat een algemene regeling voor de verzoekschriftprocedures in artikel 261 tot en met 291 Rv. De regels voor het hoger beroep zijn vastgelegd in artikel 358 tot en met 362 Rv en die voor cassatie zijn opgenomen in artikel 426 tot en met 429 Rv. Daarnaast gelden voor het personen- en familierecht enkele bijzondere procesvoorschriften, welke zijn opgenomen in boek III van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, titel 6, de artikelen 798 tot en met 828 Rv.¹ Het derde Boek behandelt de rechtspleging van onderscheiden aard. Titel zes daarvan gaat over zaken betreffende het personen- en familierecht. De eerste afdeling van titel zes betreft rechtspleging in zaken anders dan echtscheidingszaken en de tweede afdeling betreft de rechtspleging in echtscheidingszaken. Dit rapport richt zich op zaken anders dan echtscheidingszaken en derhalve is in deze de eerste afdeling van titel zes van belang, waarin is opgenomen artikel 798 lid 1 Rv betreffende belanghebbenden.

Artikel 798 lid 1 Rv luidt als volgt: *‘Voor de toepassing van deze afdeling wordt onder belanghebbende verstaan degene op wiens rechten of verplichtingen de zaak rechtstreeks betrekking heeft’.*

2.2 De algemene verzoekschriftprocedure en de rechten en verplichtingen van een belanghebbende

Een procedure wordt met een verzoekschrift ingeleid in de zaken waarvan dit uit de wet voortvloeit (artikel 261 lid 2 Rv). Te denken valt aan een verzoek tot vaststelling van partneralimentatie, een verzoek tot partneradoptie of een verzoek tot ondertoezichtstelling van een kind, welke verder in dit hoofdstuk kort zullen worden toegelicht. Op grond van artikel 42 van de wet op de rechterlijke organisatie neemt de rechtbank in eerste aanleg kennis van alle burgerlijke zaken, behoudens bij de wet gestelde uitzonderingen, waarbij bijvoorbeeld de kantonrechter of de kinderrechter bevoegd is kennis te nemen van het verzoek.

In verzoekschriftprocedures is de rechter van de woon- of verblijfplaats van de verzoeker, of één van de verzoekers, dan wel één van de in het verzoekschrift genoemde belanghebbenden bevoegd kennis te nemen van het verzoekschrift (artikel 262 lid 1 sub a Rv).² In zaken betreffende minderjarigen is de rechter bevoegd van de woonplaats of van het werkelijk verblijf van de minderjarige in Nederland (artikel 265 Rv).

¹ Mourik 2006, p.7

² Rueb 2009, p.283

Een verzoekschrift wordt door een advocaat gericht aan de rechter, die op grond van bovenstaande regelingen bevoegd is hiervan kennis te nemen. In familierechtelijke procedures geldt een verplichte procesvertegenwoordiging voor de verzoeker en tevens de belanghebbenden die een verweerschrift in willen dienen (artikel 279 lid 3 jo. 282 Rv).³

Indien het verzoekschrift op de griffie van de rechtbank in ontvangst is genomen, wordt aan de belanghebbende een afschrift van het verzoekschrift toegezonden (artikel 800 lid 1 Rv). Als in het verzoekschrift geen belanghebbende en/of verweerder is vermeld, zal de rechter bezien of er toch iemand is die als zodanig belanghebbende worden aangemerkt. De verzoeker en iedere belanghebbende hebben het recht op inzage en afschrift van het verzoekschrift, het verweerschrift, de op de zaak betrekking hebbende bescheiden en processen-verbaal (artikel 290 lid 1 Rv). In zaken anders dan een echtscheidings- of alimentatieprocedure zal de rechter, alvorens men het verzoekschrift en eventuele andere bescheiden verzendt, een datum vaststellen waarop de zaak ter zitting zal worden behandeld (artikel 279 lid 1 Rv). De verzoeker en de in het verzoekschrift vermelde belanghebbende of verweerder zullen door de griffier van de rechtbank worden opgeroepen om op deze datum ter zitting te verschijnen (artikel 800 lid 1 Rv). Iedere persoon, die in het verzoekschrift als belanghebbende wordt vermeld of als zodanig door de rechter wordt aangemerkt, kan tot aanvang van de behandeling een verweerschrift en bewijsstukken of andere bescheiden indienen, indien het een zaak betreft anders dan een echtscheiding- of alimentatieprocedure. Wanneer het echter wel een alimentatie- of echtscheidingsprocedure betreft wordt verweerder tevens in de gelegenheid gesteld een verweerschrift (met eventueel een zelfstandig verzoek) in te dienen (artikel 801 lid 1 juncto artikel 816 Rv), hieraan is echter wel een termijn verbonden. Dit houdt in, dat men slechts binnen die termijn verweer kan voeren. Indien er een verweerschrift ter griffie is binnengekomen, zal een afschrift worden verzonden aan alle belanghebbenden en zal er een datum worden bepaald waarop de zaak ter zitting zal worden behandeld.⁴

De mondelinge behandeling vindt plaats tijdens een zitting achter gesloten deuren (artikel 803 juncto artikel 818 lid 5 Rv). Indien een belanghebbende geen verweerschrift wenst in te dienen, maar wel wenst te worden gehoord, dan is dit mogelijk tijdens de mondelinge behandeling. Het vereiste van verplichte procesvertegenwoordiging is in dat geval niet van toepassing op die belanghebbende.

Na de (mondelinge) behandeling van de zaak volgt in de verzoekschrift-procedure een beschikking. De griffier verstrekt de verzoeker en de al dan niet in de procedure verschenen belanghebbende een afschrift van deze beschikking op grond van artikel 290 Rv juncto artikel 805 lid 1 Rv.

³ Rueb 2009, p.284

⁴ Rueb 2009, p.285

Tegen de uiteindelijke beslissing van de rechtbank kan hoger beroep bij het gerechtshof (artikel 806 Rv) worden ingesteld, tenzij dit is uitgesloten bij wet. Het hoger beroep moet door de verzoeker of de al dan niet in de procedure verschenen belanghebbenden worden ingesteld binnen drie maanden na de dag van de uitspraak, artikel 359 Rv juncto artikel 806 lid 2 Rv. Is eenmaal hoger beroep ingesteld, dan kunnen alle overige belanghebbenden bij verweerschrift tevens een hoger beroep instellen, namelijk het incidenteel hoger beroep (artikel 358 lid 4 Rv). Het gerechtshof zal een beschikking afgeven. Tegen deze beschikking staat voor de belanghebbenden de mogelijkheid open om in cassatie te gaan bij de Hoge Raad (artikel 398 Rv).

2.3 De verzoekschriftprocedures betreffende alimentatie

De familierechtelijke onderhoudsverplichtingen vinden hun grondslag in het huwelijk en in het bloed- en aanverwantschap, vastgelegd in titel 17 van het eerste boek van het Burgerlijk Wetboek. Titel 17 is verdeeld in twee afdelingen, namelijk afdeling één, welke betrekking heeft op de algemene bepalingen omtrent het levensonderhoud en afdeling twee, welke betrekking heeft op de onderhoudsverplichting van ouders en stiefouders jegens hun minderjarige (stief) kinderen.⁵ De onderhoudsverplichting vloeit voort uit de plicht en het recht van de ouders zelf hun kinderen te verzorgen en opvoeden (artikel 1:247 lid 1 juncto 1:404 BW). Bij het bereiken van de meerderjarigheid van het kind eindigt de verplichting van ouders tot verzorging en opvoeding. Deze gaat echter over in de verplichting te voorzien in de kosten van levensonderhoud en studie (artikel 1:395a en 1:395b BW), doch alleen indien er sprake is van behoefte bij het kind. Bij het vaststellen van het bedrag aan levensonderhoud is dus van belang zowel de behoefte van de alimentatiegerechtigde alsook de draagkracht van de alimentatieplichtige (artikel 1:397 BW) te bepalen.⁶

Onder behoefte wordt verstaan de situatie dat men geen eigen middelen heeft tot zijn eigen levensonderhoud en dat men deze ook niet, in redelijkheid, kan verkrijgen. Met draagkracht wordt bedoeld de resultante van de financiële middelen waarover de onderhoudsplichtige beschikt danwel redelijkerwijs kan beschikken en datgene dat daarvan betaald moet worden voor het eigen levensonderhoud en diegenen die te zijnen laste komen.⁷

Tot het verstrekken van levensonderhoud zijn op grond van bloed- of aanverwantschap gehouden: de ouders, de kinderen, de behuwdkinderen, schoonouders en stiefouders (artikel 1:392 lid 1 BW). Bij bloedverwantschap gaat het om afstamming, door middel van adoptie, erkenning of gerechtelijke vaststelling van het vaderschap. Aanverwantschap bestaat tussen de ene echtgenoot en de bloedverwanten van de andere echtgenoot of geregistreerd partner.⁸ De verplichting van aangetrouwde kinderen en schoonouders vervalt doordat het betrokken huwelijk of geregistreerd partnerschap is geëindigd (artikel 1:396 lid 1 BW).

⁵ Vlaardingerbroek 2008, p. 480

⁶ Vlaardingerbroek 2008, p. 479

⁷ Koens 2010, p. 562

⁸ Mourik 2006, p. 141

Als meerdere bloed- en aanverwanten voor dezelfde persoon een onderhoudsverplichting hebben, zal ieder verplicht zijn voor zijn/haar deel bij te dragen (artikel 1:397 lid 2 BW).

Op grond van artikel 1:394 BW is de verwekker van het kind dat alleen een moeder heeft, alsmede de man of vrouw⁹ die als levensgezel van de moeder heeft ingestemd met de daad van verwekking van het kind, als ware hij ouder, verplicht tot het voorzien in de kosten van verzorging en opvoeding van het kind, dan wel na het bereiken van de meerderjarigheid van het kind, tot voorzien in de kosten van levensonderhoud en studie overeenkomstig artikel 1:395a en b BW. Tot slot bestaat ook de alimentatieverplichting jegens een minderjarige voor de met het gezag belaste ouder.¹⁰

2.4 De verzoekschriftprocedures betreffende adoptie

De wetgeving met betrekking tot de adoptieprocedure is opgenomen in titel 12 van het eerste boek van het Burgerlijk Wetboek. Adoptie geschiedt door een uitspraak van de rechtbank op verzoek van twee personen tezamen of op verzoek van één persoon. Twee personen tezamen kunnen echter geen verzoek indienen, indien zij op grond van artikel 1:41 BW geen huwelijk met elkaar mogen aangaan (artikel 1:227 lid 1 BW). Als zij dit wel mogen moeten verzoekers daarnaast tenminste drie aaneengesloten jaren voorafgaande aan de indiening van het verzoek hebben samengewoond. Hetzelfde geldt voor de adoptant die echtgenoot, geregistreerde partner of levensgezel van de ouder is en een dergelijk verzoek indient (artikel 1:227 lid 2 BW).¹¹ In artikel 1:227 lid 3 BW is de algemene grond voor de beoordeling van de adoptie vastgelegd: bij de beoordeling van een adoptie staat het kennelijk belang van het kind voorop en op het tijdstip van het verzoek tot adoptie staat vast dat voor de toekomst redelijkerwijs is te voorzien dat het kind niets meer van zijn ouder of ouders in de hoedanigheid van ouder te verwachten heeft. Ook dient voldaan te zijn aan de vereisten zoals opgenomen in artikel 1:228 BW, alvorens de adoptie kan worden uitgesproken.

2.5 De verzoekschriftprocedures betreffende civiele jeugdprocedures

Wanneer gesproken wordt van verzoekschriftprocedures betreffende civiele jeugdzaken spreekt men ook wel van kinderbeschermingsmaatregelen. De maatregelen vormen voor de overheid de mogelijkheid om in te grijpen in gezinssituaties teneinde een minderjarige te beschermen, wier lichamelijke en/of geestelijke ontwikkeling, veelal door het toedoen of nalaten van zijn ouders of voogd, in ernstige mate wordt geschaad of bedreigd.¹² Het opleggen en uitvoeren van een maatregel van kinderbescherming betekent dat daarmee wordt ingegrepen in het gezinsleven van de ouders en de minderjarige. Bij ouders of voogden kan daardoor de behoefte bestaan om zich hiertegen te verzetten. De kinderbeschermingsmaatregelen zijn opgenomen in boek 1 BW en gelden zowel voor het ouderlijk gezag (al dan niet gezamenlijk uitgeoefend) als voor de voogdij.

⁹ Rechtbank Breda 19 november 2009, *LJN* BM7254

¹⁰ Mourik 2006, p. 143

¹¹ Mourik 2006, p. 179

¹² Doek 2009, p. 290

De maatregelen die betrekking hebben op het ouderlijk gezag zijn opgenomen in Titel 14 van Boek 1 BW (afdeling 3, artikelen 254 tot en met 265 hebben betrekking op de ondertoezichtstelling en artikelen 266 tot en met 278 hebben betrekking op de ontneming en het herstel van het gezag). Voor wat betreft de voogdij zijn zij opgenomen in titel 14 boek 1 BW, afdeling 6, paragraaf 7 (artikel 1:326 met betrekking tot de ondertoezichtstelling) en paragraaf 8 (artikelen 1:327 tot en met 335 BW met betrekking tot de ontzetting van voogdij).

Onder kinderbeschermingsmaatregelen worden de navolgende procedures verstaan:

- Verzoek tot ondertoezichtstelling (artikel 1:254 BW);
- Verzoek tot voorlopige ondertoezichtstelling (artikel 1:255 BW);
- Verzoek tot verlenging van de ondertoezichtstelling (artikel 1:256 BW) ;
- Verzoek tot beëindiging van de ondertoezichtstelling (artikel 1:256 lid 4 BW);
- Vervallen verklaring schriftelijke aanwijzing (artikel 1:258 lid 2 BW);
- Verzoek tot een machtiging uithuisplaatsing (artikel 1:261 BW);
- Verzoek tot verlenging van de machtiging tot uithuisplaatsing (artikel 1:262 BW);
- Verzoek tot beëindiging van de uithuisplaatsing (artikel 1:263 lid 2 BW);
- Verzoek tot ontheffing van het ouderlijk gezag (artikel 1:267 lid 1 BW);
- Verzoek tot ontzetting uit het ouderlijk gezag (artikel 1:269 lid 1 BW);
- Verzoek tot machtiging plaatsing in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg (artikel 29b Wjz) ;
- Verzoek voorlopige machtiging plaatsing in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg (artikel 29c Wjz);
- Verzoek tot verlenging van de machtiging plaatsing in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg (artikel 29h Wjz).

In paragraaf 6.2.2.1 van dit rapport is nader toegelicht wie per bovenstaande procedure inzake de kinderbeschermingsmaatregelen als verzoeker op kan treden.

2.6 Conclusie

Het begrip 'belanghebbende' van artikel 798 lid 1 Rv brengt een aantal processuele rechten en verplichtingen met zich mee, die zich kenmerken in de algemene verzoekschriftprocedure. Een belanghebbende:

- ontvangt een afschrift van het verzoekschrift en de bijgevoegde bescheiden;
- wordt opgeroepen voor de zitting;
- kan een verweerschrift indienen;
- is indien hij/zij een verweerschrift wil indienen verplicht een advocaat in te schakelen;
- heeft het recht op inzage en afschrift van het verzoekschrift, verweerschrift, de op de zaak betrekking hebbende bescheiden en processen-verbaal;
- kan worden gehoord tijdens de mondelinge behandeling;
- ontvangt een afschrift van de beschikking;
- heeft het recht om hoger beroep/cassatie in te stellen.

3. De interpretatie van het begrip ‘belanghebbende’ volgens de wetgever

In dit hoofdstuk volgt een uitwerking van de specificatie van het begrip ‘belanghebbende’ op grond van de wetsgeschiedenis van artikel 798 lid 1 Rv. Hierbij wordt ook acht geslagen op de betekenis van artikel 1:2 Awb en artikel 8 EVRM bij de totstandkoming en interpretatie van artikel 798 lid 1 Rv. Daarna volgt een toepassing op de casussen naar aanleiding van de deelvragen van de rechtbank, zoals deze zijn opgenomen in hoofdstuk 1.

3.1 Wetsgeschiedenis artikel 798 lid 1 RV

De totstandkoming van artikel 798 lid 1 Rv vindt zijn grondslag in het wetsvoorstel betreffende herziening van het procesrecht in zaken van personen- en familierecht. Met dit wetsvoorstel beoogde de wetgever in 1991 de destijds verbrokkelde en ingewikkelde regeling van het familieprocesrecht te harmoniseren en te stroomlijnen.¹³ Voortbouwend op de algemene regeling betreffende verzoekschriftprocedures werd een nieuwe regeling voor de procedure in familiezaken opgenomen.

In artikel 2 van het wetsvoorstel werden een aantal specifieke artikelen voorgesteld, zoals deze later in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering zijn opgenomen. Een van deze artikelen is het huidige artikel 798 lid 1 Rv: *‘Voor de toepassing van deze afdeling wordt onder belanghebbende verstaan degene op wiens rechten of verplichtingen de zaak rechtstreeks betrekking heeft’.*

In de algemene regeling is het begrip belanghebbende niet nader gedefinieerd. Met artikel 798 lid 1 Rv beoogde de wetgever het begrip ‘belanghebbende’ te verduidelijken, omdat in de familierechtelijke procedures in principe een ruime kring van belanghebbenden is te voorzien. De wetgever heeft echter nagelaten om per procedure in de wet op te nemen wie als belanghebbende kan worden aangemerkt, nu dit in strijd zou zijn met het beoogde doel van het wetsvoorstel, namelijk het familieprocesrecht te harmoniseren en te stroomlijnen.

Door in artikel 798 lid 1 Rv het begrip ‘rechtstreeks’ op te nemen beoogde de wetgever de kring van belanghebbenden enigszins te beperken.¹⁴ Het begrip ‘rechtstreeks’ heeft tot gevolg dat niet iedereen die stelt een belang in de zin van betrokkenheid bij, of sympathie voor de zaak te hebben ook daadwerkelijk in die procedure als belanghebbende zal worden aangemerkt. De zaak dient rechtstreeks betrekking te hebben op iemands eigen rechten en verplichtingen. Wanneer diegene slechts een indirect belang heeft, zal hij/zij niet als belanghebbende in de zin van artikel 798 lid 1 Rv worden aangemerkt. De wetgever heeft hierbij nadrukkelijk aangegeven dat een oom of tante bij een voogdij of adoptiezaak geen belanghebbende is. Daarnaast heeft de wetgever aangegeven dat de nieuwe partner van de alimentatieplichtige in een alimentatieprocedure in beginsel niet als belanghebbende wordt aangemerkt, hoezeer zijn eigen financiële situatie of gevoelens daardoor ook worden beïnvloed.

¹³ *Kamerstukken II*, 1991-1992, 22 487, nr. 3, p. 4

¹⁴ *Kamerstukken II*, 1991-1992, 22 487, nr. 3, p. 6

Onder de begrippen ‘rechten en verplichtingen’, zoals opgenomen in lid 1 van artikel 798 Rv verstaat de wetgever eveneens de door de internationale verdragen (zoals het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (hierna EVRM) en het Verdrag van New York inzake Burgerrechten en Politieke Rechten beschermende rechten, voor zover daarop door een burger rechtstreeks een beroep kan worden gedaan. Te denken valt hierbij aan de situatie waarbij degene die stelt in een relatie te staan die als ‘family life’ in de zin van artikel 8 EVRM kan worden aangemerkt en derhalve een omgangsregeling wenst vast te stellen, als belanghebbende kan worden aangemerkt. De wetgever heeft hierbij nadrukkelijk aangegeven dat in deze de grootouder die terecht opmerkt ‘family life’ te hebben met het kind, geen direct belang heeft bij het vaststellen van een omgangsregeling met het kind en de ouders en derhalve niet als belanghebbende in die zaak kan worden aangemerkt.¹⁵ De leden van de CDA-fractie hebben in reactie op het voorstel van wet in het voorlopig verslag aangegeven dat zij een dergelijke redenering van de wetgever niet begrijpen, nu de grootouders op deze wijze in geen enkele procedure als belanghebbende zou worden aangemerkt, zij het recht op omgang met het kleinkind niet erkend kunnen krijgen.¹⁶ In reactie hierop hebben de leden van de Tweede Kamer in de memorie van antwoord bericht dat de grootouder wel op grond van artikel 800 lid 2 als niet-belanghebbende zou kunnen worden gehoord. Dit zou bijvoorbeeld het geval kunnen zijn, indien hij/zij informatie kan verstrekken die van belang is voor het vaststellen van een omgangsregeling tussen de ouders en het kind. Daarnaast bestaat voor grootouders de mogelijkheid, dat indien zij zelf een omgangsregeling vast wensen te laten stellen, zij hiertoe een afzonderlijke procedure kunnen starten.¹⁷

Naar aanleiding van het voorgaande wierpen de leden van de PvdA-fractie de vraag op of het mogelijk is dat in deze gevallen, waarbij zaken betrekking hebben op het vaststellen van een omgangsregeling met hetzelfde kind, deze gelijktijdig behandeld kunnen worden.¹⁸ De wetgever acht het in deze, op grond van het toenmalige artikel 429m lid 2 Rv (thans artikel 220 Rv), mogelijk dat dergelijke verknochte zaken ambtshalve worden gevoegd, opdat tegenstrijdige beslissingen voorkomen kunnen worden. Indien dit echter niet mogelijk zou zijn bestaat in deze gevallen de mogelijkheid de zaken vlak achter elkaar te behandelen. Men blijft dan ook bij het standpunt dat het voor de grootouder niet nodig is zich te mengen in de zaak tussen de ouders en het kind, maar dat men door middel van het instellen van een zelfstandig verzoek de beoogde omgangsregeling kan proberen te realiseren.

De wetgever benoemt in het wetsvoorstel de mogelijkheid dat ook rechtspersonen, zoals een (gezins)voogdij-instelling, als belanghebbenden kunnen worden aangemerkt. Te denken valt aan de situatie waarbij een verzoek bij de rechtbank is ingediend om de uithuisplaatsing van een minderjarige te verlengen dan wel te beëindigen. Daarnaast geeft de wetgever aan dat minderjarigen in de familierechtelijke procedures die op hen betrekking hebben evenzeer als belanghebbenden kunnen worden aangemerkt.

¹⁵ *Kamerstukken II*, 1991-1992, 22 487, nr. 3, p. 7

¹⁶ *Kamerstukken II*, 1992-1993, 22 487, nr. 5, p. 7

¹⁷ *Kamerstukken II*, 1992-1993, 22 487, nr. 6, p. 9

¹⁸ *Kamerstukken II*, 1993-1994, 22 487, nr. 9, p. 4

Minderjarigen zijn echter in beginsel niet procesrechtelijk bekwaam om zelfstandig in de procedure op te treden.¹⁹ In die gevallen kan een bijzonder curator worden aangesteld om namens de minderjarige in rechte op te treden.

Ter vergelijking van het begrip belanghebbende verwijst de wetgever naar het wetsvoorstel van artikel 1:2 van de Algemene wet bestuursrecht (hierna Awb). Ook hierin speelt het begrip 'rechtstreeks' een grote rol. Onder een belanghebbende wordt in het wetsvoorstel (en huidige) artikel 1:2 lid 1 Awb verstaan: *degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken*. De omschrijving van het begrip belanghebbende heeft in de Awb met name betekenis voor de vraag wie zodanig bij een besluit is betrokken dat hij bij de voorbereiding van dat besluit een bijzondere positie dient in te nemen.²⁰ Een willekeurige belangstellende wordt niet gezien als iemand die een rechtstreeks belang heeft bij de procedure. Indien iemand op grond van slechts een subjectief gevoel van sterke betrokkenheid bij het besluit als belanghebbende wenst te worden aangemerkt, zal dit nimmer worden gezien als een rechtstreeks bij het betreffende besluit betrokken belang.²¹

3.1.1 De rol van artikel 8 EVRM bij de interpretatie van de begrippen 'rechten en verplichtingen' als in artikel 798 Rv

De wetgever heeft in de Memorie van Toelichting betreffende het wetsvoorstel tot herziening van het procesrecht inzake het personen- en familierecht aangegeven dat onder de begrippen 'rechten en verplichtingen' zoals vastgelegd in artikel 798 lid 1 Rv eveneens moet worden verstaan de door de internationale verdragen beschermende rechten voorzover daar direct een beroep op kan worden gedaan. Met name artikel 8 van het EVRM is in deze van groot belang. Artikel 8 lid 1 EVRM luidt als volgt: *'Een ieder heeft het recht op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie'*.

Het zogenaamde Marckxarrest (13 juni 1979, NJ 1980, 462) had en heeft nog steeds een grote invloed op het hedendaagse familierecht in Nederland. Het Europese Hof in Straatsburg oordeelde in deze zaak over de klachten van Paula Marckx. Ingevolge het Belgische recht kon namelijk een ongehuwde moeder, zoals Paula Marckx destijds, alleen een juridische band met haar dochter verkrijgen indien zij haar dochter zou erkennen. Paula Marckx achtte dit voorschrift in strijd met artikel 8 EVRM. Door het vereiste van erkenning wordt zowel de moeder als dochter belemmerd in de uitoefening van hun recht op een gezinsleven.

Het hof achtte de klacht gegrond, nu ten aanzien van artikel 8 EVRM het gezinsleven ten minste de betrekkingen tussen naaste bloedverwanten omvat en dat de eerbiediging op een zodanig gezinsleven voor de Staat de verplichting inhoudt de normale ontwikkeling van deze betrekkingen toe te laten.²² Van belang is de verstrekkende betekenis die het hof in dit arrest heeft gegeven aan artikel 8 EVRM en het gegeven dat het EVRM direct werkende bepalingen heeft (artikel 94 Grondwet).

¹⁹ HR 21 mei 2010, LJN BL7043

²⁰ *Kamerstukken II*, 1988-1989, 21 221, nr. 3, p. 32

²¹ Buuren 2009, p. 15

²² Verheugt 2007, p. 554

Het hof was van oordeel dat staten hun nationale wetgeving zodanig moeten inrichten dat personen die gezinsverbanden met elkaar hebben een normaal gezinsleven met elkaar kunnen leiden. Artikel 8 EVRM dwingt tot doorwerking in familierechtelijke betrekkingen tussen burgers onderling.

De vraag wanneer er sprake is van 'family life' vormt nog steeds een terugkerend onderwerp in de jurisprudentie van de Europese Commissie en Hof. 'Family life' kan worden aangenomen in de navolgende situaties.²³

- a) *tussen echtgenoten: indien er sprake is van een wettig en echt huwelijk, ook al wonen zij niet samen,*²⁴
- b) *tussen een man en een vrouw met een relatie die lijkt op een huwelijk, ook al wonen zij niet samen,*²⁵
- c) *tussen de ouders en hun wettige minderjarige kind: enkel en alleen al door de geboorte, mits sprake is van een wettig en echt huwelijk, ook al wonen die ouders op het moment van geboorte niet samen,*²⁶
- d) *tussen de langdurig ongehuwd samenwonende man en vrouw en hun kind,*²⁷
- e) *tussen moeder en kind, zowel binnen als buiten het huwelijk,*²⁸
- f) *tussen de man die een kind erkend heeft en het kind,*²⁹
- g) *tussen de biologische vader en het kind mits er 'bijkomende omstandigheden' zijn. Onder bijkomende omstandigheden kunnen worden verstaan de feitelijke contacten met het kind (samenleving, verzorging, omgang) na de geboorte, maar ook door de relatie met de moeder welke in voldoende mate met die van een huwelijk overeenkomt, ook als de geboorte plaats vindt nadat de samenleving tussen de ouders is verbroken of hun relatie is geëindigd,*³⁰
- h) *tussen naaste verwanten, zoals grootouders en kleinkinderen: de betrekkingen tussen naaste bloedverwanten als kleinkind en grootouders, omdat dergelijke relaties erg belangrijk zijn in het gezinsleven. Er moet hierbij sprake zijn van 'nauwe persoonlijke betrekkingen',*³¹
- i) *tussen pleegouders/opvangouders en het kind,*³²
- j) *tussen het kind en niet-biologische ouder,*³³

De hiervoor vermelde opsomming is echter niet limitatief, doordat het begrip 'family life' erg abstract is.³⁴ Er kan ook in andere situaties, tussen naaste verwanten, 'family life' bestaan. Het is echter aan de rechter om per zaak te oordelen of hiervan sprake is. In hoofdstuk 5 volgt een toelichting op enkele uitspraken van rechters van de verschillende rechtbanken en gerechtshoven in Nederland alsook de Hoge Raad omtrent de invulling van het begrip 'family life' in de zin van artikel 8 EVRM in relatie tot de invulling van het belanghebbende begrip van artikel 798 Rv.

²³ Koens 2010, p. 1756

²⁴ EHRM 28 mei 1985, NJ 1988, 187 (Abdulaziz)

²⁵ EHRM 27 oktober 1994, NJ 1995, 248 (Kroon)

²⁶ EHRM 21 juni 1988, NJ 1988, 746 (Berrehab)

²⁷ EHRM 18 december 1986, NJ 1989, 97 (Johnston tegen Ierland)

²⁸ EHRM 13 juni 1979, NJ 1980, 462 (Marckx tegen België)

²⁹ HR 22 oktober 1993, NJ 1994, 153

³⁰ HR 10 november 1989, NJ 1990, 628

³¹ EHRM 13 juni 1979, NJ 1980, 462 (Marckx tegen België)

³² HR 6 november 1987, NJ 1988, 829

³³ EHRM 22 april 1997 (X,Y en Z tegen het VK)

³⁴ Vlaardingerbroek 2008, p. 11

Naar aanleiding van het Marckxarrest heeft de Hoge Raad een aantal belangrijke materiële rechten geformuleerd. Als eenmaal is vastgesteld dat er tussen personen een 'family life' bestaat in de zin van artikel 8 EVRM zal aan diegenen enkele materiële rechten toekomen. Enkele materiële rechten zijn de navolgende:³⁵

- a) *het recht op de vestiging van familierechtelijke betrekkingen;*
- b) *het recht van een kind om onder omstandigheden niet erkend te worden (door zijn biologische vader);*
- c) *het recht op omgang;*
- d) *het recht (van ouder en kind) op verzorging en opvoeding van het kind door de ouder;*
- e) *het recht op informatie jegens de ouder die het gezag uitoefent;*
- f) *het recht op gezag;*
- g) *het recht op gezamenlijk gezag voor elk der ouders;*
- h) *het recht op een juiste procedure bij kindbeschermingsmaatregelen (gelet op de ernstige gevolgen van een beslissing met betrekking tot de kindbeschermingsmaatregelen dienen ouders in besluitvormingsproces te worden betrokken en wel op een zodanige wijze dat met hun belangen behoorlijk rekening wordt gehouden (EHRM W v. UK 8 juli 1987, NJ 1988,828));*
- i) *het recht van ouders om met hun kind herenigd te worden;*
- j) *het recht van echtgenoten om onder omstandigheden ontslagen te worden van de samenwoningplicht;*
- k) *het recht op alimentatie;*
- l) *het recht op erfrecht;*
- m) *het recht op de geslachtsnaam;*
- n) *het recht op identiteit en persoonlijke ontwikkeling;*

'Family life' kan door latere gebeurtenissen worden verbroken. Echter, enkel tijdsverloop is op zichzelf onvoldoende om de beëindiging van bestaand hebbend 'family life' aan te nemen.³⁶ Aan de verbreking moeten dan ook strenge eisen worden gesteld. Over het algemeen geldt dat hoe hechter de bestaande banden zijn geweest, de vereisten waarvan de beëindiging van bestaand 'family life' kan worden aangenomen, ook zwaarder zullen moeten zijn.

3.2 Toepassing casussen

In deze paragraaf volgt een toepassing van de wetsgeschiedenis van artikel 798 lid 1 Rv, de interpretatie van het begrip 'rechtstreeks' in artikel 1:2 Awb en de interpretatie van artikel 8 EVRM voor wat betreft de begrippen 'rechten en verplichtingen' zoals in artikel 798 lid 1 Rv, op de in hoofdstuk 1 geformuleerde casussen.

3.2.1 Casus 1: de stiefouder in een alimentatieprocedure

Tot het verstrekken van levensonderhoud zijn op grond van bloed- of aanverwantschap gehouden: de ouders, de kinderen, de behuwdkinderen, schoonouders en stiefouders (artikel 1:392 lid 1 BW). Op grond van artikel 1:395 BW is de stiefouder alleen verplicht gedurende zijn huwelijk of geregistreerd partnerschap levensonderhoud te verstrekken aan de tot zijn gezin behorende minderjarige kinderen van zijn echtgeno(o)t(e) of geregistreerd partner.

³⁵ Koens 2010, p. 1758

³⁶ Vlaardingerbroek 2008, p. 13

Indien er, zoals tevens in de casus, sprake is van zowel een stiefouder als een ouder die verplicht is tot het verstrekken van levensonderhoud, zullen beiden naar ieders draagkracht moeten bijdragen en zal gekeken worden naar de verhouding waarin een ieder tot de gerechtigde staat. In de casus is er sprake van een situatie waarbij de heer De Wit een verzoek heeft ingediend tot wijziging van de vastgestelde kinderalimentatie. De vraag is of de heer Janssen in dit geval als belanghebbende in de zin van artikel 798 lid 1 Rv zou moeten worden aangemerkt. Men zou op grond van het gegeven dat de wetgever de partner van een alimentatieplichtige in beginsel niet als belanghebbende aanmerkt in een alimentatieprocedure, hoezeer ook zijn eigen financiële situatie of gevoelens daardoor worden beïnvloed, kunnen concluderen dat de heer Janssen in deze niet als belanghebbende kan worden aangemerkt. Echter, de heer Janssen is in deze niet zomaar een partner. Als nieuwe partner van mevrouw De Vries, tevens stiefouder, is hij immers zelf ook verplicht tot het verstrekken van levensonderhoud en daarom zijn zijn financiële gegevens in de procedure tot wijziging van de te betalen alimentatie door de heer De Wit van belang. Wijziging van het bedrag dat de heer De Wit aan kinderalimentatie dient te verstrekken brengt met zich mee dat de heer Janssen een groter aandeel voor zijn rekening zal moeten nemen. Een dergelijk belang van de heer Janssen om zijn financiële situatie toe te kunnen lichten in de procedure zal derhalve niet alleen kunnen worden gezien als het hebben van sympathie voor de zaak. Een beslissing heeft immers rechtstreeks betrekking op zijn eigen financiële situatie en zijn eigen verplichting op grond van artikel 1:392 BW juncto artikel 1:395 lid 1 BW. Geconcludeerd kan worden dat de heer Janssen als belanghebbende dient te worden aangemerkt, nu de wetgever de term 'in beginsel' heeft opgenomen en er derhalve ook uitzonderingen mogelijk zijn.

3.2.2 Casus 2: de donorouder in een adoptieprocedure

Bij een procedure tot adoptie beschikt een ouder over de mogelijkheid het verzoek tot adoptie tegen te spreken. Hieraan kan echter voorbij worden gegaan indien het kind en de ouder niet of nauwelijks in gezinsverband hebben samengeleefd, indien de ouder het gezag over het kind heeft misbruikt, indien de ouder de verzorging en opvoeding van het kind op grove wijze heeft verwaarloosd of indien de ouder onherroepelijk is veroordeeld van het plegen van een misdrijf tegen de minderjarige (als omschreven in titel 8 tot en met 15 en 18 tot en met 20 van het tweede boek van het Wetboek van Strafrecht). Het is allereerst de vraag of de heer Metz in deze zaak als ouder kan worden gezien. De heer Metz voldoet niet aan de voorwaarden die de wet stelt met betrekking tot het juridisch vaderschap in de zin van artikel 1:199 BW. Echter, de heer Metz kan wel op grond van zijn donorschap worden aangemerkt als de biologische ouder. Een biologische ouder kan volgens de memorie van toelichting van artikel 1:227 lid 3 BW in een adoptieprocedure als ouder worden gezien, mits er sprake is van 'family life' tussen ouder en kind (zie paragraaf 6.2.1.2). In paragraaf 3.1.2 is vastgesteld dat tussen de biologische vader en het kind sprake is van 'family life' mits er bijkomende omstandigheden zijn, zoals feitelijke contacten met het kind (samenleving, verzorging, omgang) na de geboorte, maar ook de relatie met de moeder welke in voldoende mate met die van een huwelijk overeenkomt voor of na de geboorte van het kind. De heer Metz heeft als donorouder nimmer een relatie gehad met mevrouw Sips en tevens nimmer contact gehad met Lisa.

Nu er in deze casus geen sprake is van enige bijkomende omstandigheden en derhalve ook geconcludeerd kan worden dat er geen sprake is van 'family life', zal de heer Metz niet als ouder in de zin van artikel 1:227 lid 3 BW worden aangemerkt. Hierdoor vervalt het recht om de adoptie tegen te spreken en heeft de zaak derhalve geen rechtstreekse betrekking op de rechten van de heer Metz. De heer Metz kan daarom niet als belanghebbende worden aangemerkt.

3.2.3 Casus 3: de niet met het gezag belaste ouder in een civiele jeugdprocedure

Uit artikel 8 van het EVRM vloeien enkele materiële rechten voort voor diegene die 'family life' hebben met een minderjarige. Zo ook het recht op een juiste procedure bij kinderschermingsmaatregelen, nu gelet op de ernstige gevolgen van een beslissing met betrekking tot de kinderschermingsmaatregelen de ouders in het besluitvormingsproces dienen te worden betrokken en wel op een zodanige wijze dat met hun belangen behoorlijk rekening wordt gehouden (EHRM W v. UK 8 juli 1987, NJ 1988,828). De heer Gerrits heeft zijn dochter Kim erkend. Op grond van artikel 8 EVRM kan in dat geval worden vastgesteld dat er sprake is van 'family life' tussen de heer Gerrits en Kim. De vraag of de heer Gerrits al dan niet met het gezag is belast heeft hierop geen invloed. Op grond van artikel 8 EVRM kan vastgesteld worden dat er sprake is van 'family life' en dat daarom aan de heer Gerrits enkele rechten en verplichtingen toekomen. Deze rechten en verplichtingen kunnen worden gezien als de rechten en verplichtingen in de zin van artikel 798 lid 1 Rv. De heer Gerrits is op grond van hetgeen de wetgever heeft beoogd met de opname van het begrip 'rechtstreeks' en de rol van het EVRM in deze kwestie, belanghebbende in de procedure betreffende ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing van zijn dochter Kim.

3.3 Conclusie

Door in artikel 798 lid 1 Rv het begrip 'rechtstreeks' op te nemen beoogde de wetgever de kring van belanghebbenden enigszins te beperken. Belanghebbende is degene, op wiens rechten of verplichtingen de zaak rechtstreeks betrekking heeft. Wanneer diegene slechts een indirect belang heeft, zal hij/zij niet als belanghebbende in de zin van artikel 798 Rv worden aangemerkt. Onder de begrippen rechten en verplichtingen, zoals opgenomen in lid 1 van artikel 798 Rv verstaat de wetgever tevens de door de internationale verdragen, zoals het EVRM beschermende rechten. Indien in een bepaalde situatie kan worden vastgesteld dat er tussen diegene en het kind sprake is van 'family life' in de zin van artikel 8 EVRM, komt aan diegene enkele materiële rechten toe. Ter vergelijking van het begrip belanghebbende en in het bijzonder het daarin neergelegde begrip 'rechtstreeks' verwijst de wetgever naar het wetsvoorstel betreffende artikel 1:2 Awb. Dit artikel komt in sterke mate overeen met hetgeen de wetgever met artikel 798 lid 1 Rv heeft beoogd: namelijk dat degene die slechts stelt een belang in de zin van betrokkenheid bij, of sympathie voor de zaak te hebben niet binnen die procedure als belanghebbende zal worden aangemerkt.

4. Belanghebbenden volgens de procesreglementen

De procesreglementen van de familierechtelijke procedures bij de rechtbanken bevatten landelijk geldende regels voor de behandeling van verzoekschriftprocedures. Zij bevatten ook nadere informatie met betrekking tot de invulling van het begrip 'belanghebbende' van artikel 798 lid 1 Rv. Deze informatie zal in dit hoofdstuk worden toegelicht en tevens volgt een toepassing van deze informatie op de centrale vragen van de casussen.

4.1 De procesreglementen van de rechtbanken

De respectieve procesreglementen betreffende alimentatie, adoptie en civiele jeugdzaken bevatten nadere regels voor de behandeling van de verzoekschriftprocedures die in dit onderzoeksrapport centraal staan. Deze procesreglementen geven echter niet alle drie een nadere toelichting op de invulling van het begrip 'belanghebbende' binnen de familierechtelijke procedures. De procesreglementen betreffende alimentatie en adoptie volstaan namelijk met de regel dat alle belanghebbenden in het verzoekschrift moeten worden genoemd. Hierdoor wordt het aan de verzoeker overgelaten te bepalen wie hij als belanghebbende beschouwt. De rechter zal uiteindelijk beslissen of de lijst van belanghebbenden, zoals door de verzoeker vermeld in het verzoekschrift, de juiste is en hij zal vervolgens vaststellen wie hij als belanghebbende oproept in de procedure.³⁷

4.1.1 Het procesreglement betreffende civiele jeugdzaken

Het procesreglement betreffende civiele jeugdzaken geeft wél invulling aan het begrip 'belanghebbende'. Onder civiele jeugdzaken verstaat het procesreglement alle procedures die nader zijn toegelicht in paragraaf 2.5, zoals een verzoek tot ondertoezichtstelling of uithuisplaatsing van een minderjarige. Binnen deze procedures kan op grond van artikel 2.3 van dit procesreglement in ieder geval als belanghebbende worden aangemerkt:

- *de ouder(s) met gezag belast*

Minderjarigen staan onder gezag (artikel 1:247 BW). Onder het gezag verstaat men het ouderlijk gezag danwel de voogdij. Ouderlijk gezag wordt door de ouders gezamenlijk of door één van de ouders uitgeoefend. Voogdij kan worden uitgeoefend door één voogd of door twee voogden gezamenlijk (zie paragraaf 6.2.1.3). Indien een minderjarige is geboren gedurende het huwelijk of geregistreerd partnerschap van de ouders staat hij of zij van rechtswege onder hun gezag. Indien de ouders niet gehuwd zijn, of niet als partner geregistreerd staan, heeft de moeder van rechtswege het gezag over het kind. Gezamenlijk gezag na de geboorte kan in dat geval alsnog ontstaan indien de ouders tezamen een huwelijk of geregistreerd partnerschap aangaan of indien zij het gezag gezamenlijk laten aantekenen in het gezagsregister;

³⁷ 'T&C Burgerlijke Rechtsvordering', 'Rechtstreeks belanghebbende' in de overige familierechtelijke procedures <<http://kluwerportal.rijkswb.nl/cl3/application-context/SOO/index.jsp?gc=WKNL-KL-PNP-SOO-GC-MAIN&sc=WKNL-KL-PNP-SOO-MAIN&tocid=PUMA/id-0d0fd7c6e093f7b804fa0150b875b868&toctype=INHOUD&productId=WKNL-KL-PCK-SOO-10069445#>>> (geraadpleegd op 29 maart 2011)

- *de ouder(s) zonder gezag (moeder, vader in de zin van de wet) tenzij er geen sprake meer is van 'family life'*

Zie voor een toelichting op het begrip 'ouders' paragraaf 6.2.1.2;

- *de stiefouder in de zin van de wet, artikel 1:395 BW, zolang deze met de verzorgende ouder samenleeft, en de minderjarige tot zijn gezin behoort*

Met stiefouder wordt bedoeld de echtgenoot of geregistreerde partner van een persoon die een of meer kinderen heeft, van welke kinderen eerstgenoemde niet de ouder is;

- *de biologische vader (die niet tevens één van bovengenoemde ouders is) indien er sprake is van 'family life' met de minderjarige (als een biologische vader bekend is, dient de kinderrechtster in alle gevallen te worden geïnformeerd over zijn bestaan);*

- *de minderjarige van 12 jaar en ouder*

Zie voor het begrip minderjarigheid: paragraaf 6.2;

- *de minderjarige jonger dan 12 jaar die in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen in geval van toepassing van hoofdstuk IVa Wvz (gesloten jeugdzorg);*
- *de perspectief biedende pleegouder of de pleegouder die de minderjarige een jaar of langer verzorgt en opvoedt.³⁸*

In artikel 2.3 zijn de woorden 'in ieder geval' opgenomen, wat betekent dat bovengenoemde lijst van belanghebbenden niet limitatief is. Artikel 2.3 van het procesreglement biedt dan ook de mogelijkheid voor een verzoeker om iemand die niet op de lijst is genoemd aan te merken als belanghebbende of iemand die wel als belanghebbende is genoemd niet als zodanig aan te merken binnen een procedure. De verzoeker dient dit kenbaar te maken aan de rechter middels een goede motivatie en zo mogelijk onderbouwd met stukken.

In zaken betreffende minderjarigen is de positie van de raad voor de Kinderbescherming te vergelijken met die van een belanghebbende. De raad ontvangt namelijk een afschrift van het verzoekschrift (met uitzondering van de alimentatieverzoeken) en wordt op de hoogte gesteld van de zitting (artikel 810 lid 3 Rv). Daarnaast ontvangt de raad een afschrift van de beschikking en heeft zij de mogelijkheid hiertegen in beroep te gaan (artikel 805 lid 1 juncto artikel 806 lid 1 onder a RV). De raad dient echter niet afzonderlijk als belanghebbende te worden aangemerkt.

4.2 Toepassing casussen

In deze paragraaf volgt een toepassing van artikel 2.3 van het procesreglement betreffende civiele jeugdzaken op de vraagstelling in casus 3. De procesreglementen betreffende alimentatie en adoptie geven namelijk geen nadere informatie die kan worden toegepast op casus 1 en 2.

³⁸ HR 27 juni 2008, LJN BD3704

4.2.1 Casus 3: de niet met het gezag belaste ouder in een civiele jeugdprocedure

De heer Gerrits heeft zijn dochter Kim erkend, maar heeft nimmer het gezag over haar uitgeoefend. Artikel 2.3 van het procesreglement betreffende civiele jeugdzaken bepaalt dat de ouder die niet met het gezag is belast als belanghebbende kan worden aangemerkt binnen een civiele jeugdzaak, mits er sprake is van 'family life'. Allereerst kan vastgesteld worden dat er sprake is van een civiele jeugdzaak, nu een verzoek tot ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing hier ingevolge het procesreglement onder geplaatst kan worden. Voorts dient te worden bepaald of in deze casus sprake is van 'family life' tussen de heer Gerrits en Kim. Zoals in hoofdstuk drie ook nader is omschreven, kan 'family life' worden aangenomen indien een ouder zijn kind heeft erkend. Nu de heer Gerrits zijn dochter heeft erkend kan 'family life' worden aangenomen. Weliswaar is de heer Gerrits een ouder die niet met het gezag is belast, maar doordat hij wel 'family life' heeft met zijn dochter kan hij op grond van artikel 2.3 van dit Procesreglement worden aangemerkt als belanghebbende in de procedure betreffende ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing van zijn dochter Kim.

4.3 Conclusie

De procesreglementen van de rechtbanken betreffende alimentatie, adoptie en civiele jeugdzaken geven nadere regels met betrekking tot de verzoekschriftprocedure. Echter alleen het procesreglement betreffende jeugdzaken bevat regelgeving die van belang is bij het bepalen of iemand al dan niet als belanghebbende kan worden aangemerkt binnen civiele jeugdzaken. In artikel 2.3 van dit procesreglement is namelijk aangegeven wie in ieder geval als belanghebbende kan worden aangemerkt:

- de ouder(s) met gezag belast;
- de ouder(s) zonder gezag (moeder, vader in de zin van de wet) tenzij er geen sprake meer is van 'family life';
- de stiefouder in de zin van de wet, zolang deze met de verzorgende ouder samenleeft en de minderjarige tot zijn gezin behoort;
- de biologische vader (die niet tevens één van bovengenoemde ouders is) indien er sprake is van 'family life' met de minderjarige (als de biologische vader bekend is, dient de kinderrechter in alle gevallen te worden geïnformeerd over zijn bestaan);
- de minderjarige van 12 jaar en ouder;
- de minderjarige jonger dan 12 jaar die in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen in geval van toepassing van hoofdstuk IVa Wjz (gesloten jeugdzorg);
- de perspectief biedende pleegouder of de pleegouder die de minderjarige een jaar of langer verzorgt en opvoedt.

Deze lijst is echter niet limitatief, er kan door de rechter, door middel van een goede motivering of bewijsstukken zijdens de verzoeker, worden afgeweken.

5. Belanghebbenden volgens de Nederlandse rechtspraak

In dit hoofdstuk wordt weergegeven hoe de rechtbanken en gerechtshoven, alsook de Hoge Raad in de praktijk om gaan met de invulling van het begrip 'belanghebbende' in familiezaken, door enkele uitspraken toe te lichten waarin is geoordeeld over de vraag wie belanghebbende is binnen de alimentatie-, adoptie- en civiele jeugdprocedures. Tevens volgt in dit hoofdstuk een toepassing van de informatie op de vraagstelling in de casussen.

5.1 De belanghebbende in de alimentatieprocedure

Hieronder wordt ingegaan op de vraag of een vennootschap als belanghebbende kan worden aangemerkt binnen een alimentatieprocedure. Tevens wordt hieronder ingegaan op de vraag of de stiefvader binnen een alimentatieprocedure als belanghebbende kan worden aangemerkt. Van belang hierbij zijn tevens enkele uitspraken waarin is vastgesteld dat bij een procedure tot vaststelling of wijziging van de alimentatie ook rekening dient te worden gehouden met de financiële situatie van de stiefvader, nu deze op grond van artikel 1:392 BW juncto artikel 1:395 BW een eigen onderhoudsverplichting heeft ten aanzien van de kinderen.

5.1.1 De vennootschap in de alimentatieprocedure

In de uitspraak van het hof 's-Gravenhage van 17 oktober 2007 (LJN BB8986) stelde een vennootschap hoger beroep in tegen een beschikking van de rechtbank te 's-Gravenhage waarin werd geoordeeld dat de vennootschap niet ontvankelijk is in haar verweer binnen de echtscheidingsprocedure van een werknemer en diens vrouw. De vennootschap was echter van mening dat zij als belanghebbende dient te worden aangemerkt in de echtscheidingsprocedure tussen de man en de vrouw, omdat zij een eigen recht en belang heeft dat geschonden wordt indien het verzoek van de vrouw tot het vaststellen van een kinder- en partneralimentatie wordt toegewezen. De vrouw meent namelijk dat de man, als (indirect) meerderheidsaandeelhouder, de vennootschap moet dwingen activa te gelde te maken en daaruit dividend aan hem uit te keren, om aan zijn alimentatieverplichting te kunnen voldoen. Hierdoor worden de rechten en plichten van de vennootschap rechtstreeks geraakt. Het hof oordeelt in deze zaak dat de vraag of de vennootschap als belanghebbende kan worden aangemerkt, beantwoord dient te worden aan de hand van een (analogische) uitleg van artikel 798 lid 1 Rv. Het hof is van oordeel dat het geschil tussen de man en de vrouw niet gaat over de rechten of verplichtingen van de vennootschap.

Het hof neemt daarbij in aanmerking dat de alimentatiebeslissing geen (directe) gevolgen heeft voor de vennootschap. Zij kan namelijk in staat worden geacht haar eigen financiële belang te bepalen. De vennootschap heeft zich gewend tot de Hoge Raad, die op 23 januari 2009 (LJN BG5072) in deze zaak heeft geoordeeld. Het oude noch het nieuwe wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering geeft een nadere bepaling van het begrip 'belanghebbende'. Wel kan uit de conclusie van A-G Mok voor de Hoge Raad 4 maart 1988 (NJ 1989,628) worden afgeleid dat de wetgever een zeer ruim begrip voor ogen had.

De Hoge Raad heeft in zijn arresten van 6 juni 2003 (NJ 2003, 486) en 10 november 2006 (NJ 2007, 45) geoordeeld dat bij de beantwoording van de vraag of iemand belanghebbende is, een rol zal spelen in hoeverre deze door de uitkomst van de desbetreffende procedure zodanig in een eigen belang kan worden getroffen dat deze daarin mag opkomen ter bescherming van dat belang of in hoeverre deze anderszins zo nauw betrokken is of is geweest bij het onderwerp dat in de procedure wordt behandeld, dat daarin een belang is gelegen om in de procedure te verschijnen. Daarnaast oordeelt de Hoge Raad dat het in artikel 798 lid 1 Rv gegeven beoordelingscriterium in hoge mate overeenkomst met de hiervoor genoemde beschikkingen. De maatstaf 'in eigen belang getroffen worden' geeft de rechter iets meer ruimte voor feitelijke invulling dan bij het begrip 'rechtstreeks', maar verschilt daarvan niet wezenlijk.

De Hoge Raad is in de zaak (*LJN BG5072*) van oordeel dat het hof (*LJN BB8968*) terecht heeft geoordeeld dat de vennootschap niet als belanghebbende kan worden aangemerkt, nu zij geen rechtstreeks belang heeft bij de procedure.

5.1.2 De stiefouder in de alimentatieprocedure

In de volgende twee zaken staat de vraag centraal of de stiefouder als belanghebbende kan worden aangemerkt binnen de alimentatieprocedure van haar partner en diens ex-partner. Het hof Amsterdam oordeelde op 4 maart 2004 (*LJN AO5625*) dat de echtgenote van de man, die in beroep kwam van de beslissing van de rechtbank waarin haar man werd veroordeeld om aan zijn ex-vrouw een bijdrage in de kosten van verzorging en opvoeding van hun kind te betalen, niet-ontvankelijk in haar hoger beroep. Naar het oordeel van het hof betreft het geschil tussen de man en diens ex-vrouw niet een zaak die rechtstreeks betrekking heeft op de rechten of verplichtingen van de echtgenote van de man. Op 5 juni 2007 oordeelde het hof Arnhem (*LJN BB9667*) over een verzoek van een vrouw tot verlenging van de alimentatietermijn. De man en zijn echtgenote wilden hiertegen verweer voeren, echter het hof oordeelde dat de echtgenote van de man niet als belanghebbende kan worden aangemerkt. Dat de echtgenote zich emotioneel betrokken voelde bij de procedure en dat zij de financiële gevolgen van een beslissing in deze zaak mede zou ervaren, maakt naar het oordeel van het hof niet dat de beslissing rechtstreeks op haar rechten en verplichtingen betrekking had.³⁹ Het hof heeft echter niet gemotiveerd waarom dit niet het geval was.

5.1.2.1 De alimentatieverplichting van de stiefouder

De uitspraken zoals opgenomen in paragraaf 5.1.2 betreffen zaken waarbij de stiefouder niet degene is die de minderjarige als behorende tot zijn gezin opvoedt en verzorgd. Anders wordt het, indien de stiefouder de kinderen wel als behorende tot zijn gezin opvoedt en verzorgt.

In dat geval is de stiefouder namelijk op grond van artikel 1:392 BW en 1:395 BW verplicht (naast de juridisch ouder) te voorzien in de kosten van verzorging en opvoeding van de minderjarigen. In die situatie, zou het hof dus anders kunnen oordelen en concluderen dat de zaak wel rechtstreeks betrekking heeft op de verplichting van de stiefouder, namelijk tot het bijdragen in de kosten van verzorging en opvoeding. Zo heeft ook de Hoge Raad op 26 november 2010 (*LJN BN7055*) het navolgende beslist:

³⁹ Subelack 2009, nr 2.

Ingevolge artikel 1:395 BW juncto artikel 1:392 lid 1 BW heeft een stiefouder een eigen onderhoudsplicht jegens de tot zijn gezin behorende minderjarige kinderen van zijn echtgenoot, welke kan samenvallen met de onderhoudsplicht van andere ouder(s). Deze verplichtingen zijn in beginsel gelijk van rang en daardoor dient de rechter te beoordelen in hoeverre de stiefouder naast de ouders tot bijdrage verplicht is. De Hoge Raad heeft op 22 april 1988 (*NJ* 1989, 386) geoordeeld dat dit afhankelijk is van de omstandigheden van het geval, in het bijzonder van ieders draagkracht en van de bijzondere verhouding waarin ieder van hen staat tot degene die onderhoud behoeft. De rechter dient dan ook onderzoek te verrichten naar de draagkracht van alle onderhoudsplichtigen. Om een dergelijk onderzoek te kunnen verrichten kan het van belang zijn die stiefouder wel als belanghebbende aan te merken.

5.2 De belanghebbende in de adoptieprocedure

Ook binnen de adoptieprocedures hebben rechters zich al een aantal maal gebogen over de vraag, die tevens centraal staat in casus 2, of een donorouder met (of zonder) ‘family life’ als belanghebbende in de zin van artikel 798 lid 1 Rv kan worden aangemerkt. Een drietal doorslaggevende uitspraken wordt hieronder nader toegelicht. Daarnaast wordt ingegaan op twee uitspraken waarbij centraal staat hoe vastgesteld kan worden dat er tussen de biologische ouder of de donorouder en de minderjarige ‘family life’ bestaat. Deze zaken betreffen echter geen adoptieprocedures.

5.2.1 De donorouder en ‘family life’ in de adoptieprocedure

In de uitspraak van het hof Amsterdam van 23 december 2004 (*LJN* AR7915) is een donor in hoger beroep gekomen tegen een beschikking van de rechtbank te Amsterdam, waarin de rechtbank had bepaald dat de man niet als belanghebbende kon worden aangemerkt in de procedure tot adoptie van de minderjarige door de partner van de moeder. Het betrof in deze een zaak waarbij de moeder zwanger was geworden door kunstmatige inseminatie met het zaad van de man. Uit deze zwangerschap is de minderjarige geboren. De moeder was gehuwd met een vrouw en zij waren gezamenlijk belast met het gezag over de minderjarige. De man heeft het hof verzocht hem in de adoptieprocedure wel als belanghebbende aan te merken. Het hof heeft als volgt geoordeeld. Het hof acht het noodzakelijk om alvorens vast te kunnen stellen of de man als belanghebbende kan worden aangemerkt, eerst vast te stellen of er sprake is van ‘family life’ in de zin van artikel 8 EVRM. Het enkele donorschap van de man brengt op zichzelf geen ‘family life’ tussen de donor en de minderjarige. Hiervoor moet namelijk ook sprake zijn van bijkomende omstandigheden. Partijen hadden voorafgaande aan de conceptie van de minderjarige afspraken gemaakt over de vormgeving van het contact tussen de man en de minderjarige na de geboorte, waarbij de man een rol is toebedeeld in het leven van de minderjarige. Na de geboorte heeft er tussen de man en de minderjarige geruime tijd omgang plaatsgevonden. Het hof gaat er derhalve van uit dat er sprake is van ‘family life’. Daarnaast heeft hof zich gebogen over de vraag of de man als ouder in de zin van artikel 1:227 lid 3 BW kan worden aangemerkt (zie ook paragraaf 6.1.2.1). De wetgever heeft bepaald dat het begrip ‘ouder’ zowel de juridische ouder als de biologische ouder omvat.

Nu de man als biologische ouder van de minderjarige werd aangemerkt en er sprake was van 'family life' in de zin van artikel 8 EVRM oordeelde het hof dat de man als belanghebbende in de adoptieprocedure dient te worden aangemerkt. De moeder en de vrouw hebben cassatie ingesteld. De Hoge Raad heeft op 21 april 2006 (*LJN BC3734*) in deze zaak bepaald dat het hof terecht heeft geoordeeld dat er tussen de man en het kind 'family life' dient te zijn om hem als belanghebbende in de adoptieprocedure te kunnen kwalificeren. Volgens de Hoge Raad heeft het hof voorts op basis van de wetsgeschiedenis betreffende artikel 1:227 lid 3 BW terecht geoordeeld dat het biologische vaderschap en het bestaan van 'family life' met zich meebrengen dat de man als ouder kan worden aangemerkt. De man heeft derhalve als ouder een rechtstreeks belang bij de adoptieprocedure en voldoet aan de vereisten van het belanghebbende begrip van artikel 798 lid 1 Rv. De Hoge Raad verwerpt het beroep.

Ook in een procedure bij het hof te Arnhem (4 december 2007, *LJN BC2782*) was er sprake van een partneradoptie binnen een lesbische relatie.⁴⁰ De moeder in deze zaak is tweemaal zwanger geworden door (zelf) inseminatie met donorzaad van de man. Verzoekster (de partner van moeder) leeft sinds medio 1995 samen met de moeder. Zij hebben de kinderen gezamenlijk verzorgd en opgevoed. De rechtbank heeft het verzoek tot partneradoptie afgewezen, waarop de vrouw en de moeder een beroepschrift hebben ingediend bij het hof te Arnhem. Het hof verwijst in deze zaak naar de beschikking van de Hoge Raad van 21 april 2006 (zoals hierboven is toegelicht) en merkt op dat hieruit volgt dat indien er tussen de man en de kinderen sprake is van 'family life' de man kan worden aangemerkt als ouder in de zin van artikel 1:227 lid 3 BW. Het hof is in deze van oordeel dat er sprake is van 'family life', nu de moeder en haar partner met de man hebben afgesproken dat hij de kinderen regelmatig zou kunnen zien. Partijen hebben hieraan ook uitvoering gegeven. Nu vaststaat dat de man de biologische vader is van de kinderen en naar het oordeel van het hof sprake is van 'family life' tussen de man en de kinderen, brengen deze omstandigheden met zich mee dat de man kan worden aangemerkt als ouder in de zin van artikel 1:227 lid 3 BW en dientengevolge als belanghebbende dient te worden aangemerkt in de adoptieprocedure.

Uit deze drie uitspraken volgt dat vooral het begrip 'family life' van belang is bij het vaststellen of de donorouder als ouder in de zin van artikel 1:227 lid 3 BW kan worden aangemerkt en dientengevolge tevens als belanghebbende kan worden aangemerkt.

5.2.2 De biologische ouder en 'family life' in procedures anders dan adoptie

In de navolgende uitspraak van het hof speelt de vraag of er 'family life' bestaat tussen een zaaddonor en het kind tevens een rol, al betreft het in deze zaak geen adoptieprocedure. Het betreft een uitspraak van het hof te Arnhem van 1 maart 2011 (*LJN BP7435*) betreffende omgang.

⁴⁰ Subelack 2009, nr. 2

In deze zaak zijn de biologische en adoptiemoeder in hoger beroep gekomen van de beschikking van de rechtbank te Arnhem, waarin een omgangsregeling is vastgesteld voor de biologische vader en het minderjarige kind van partijen. De minderjarige is geadopteerd door de moeder en woont thans bij de adoptiemoeder en de biologische moeder. In hoger beroep gaat het om de vraag of tussen de biologische vader en het kind een nauwe persoonlijke betrekking bestaat in de zin van artikel 1:377a BW, welke vergelijkbaar is met het begrip 'family life' in de zin van artikel 8 EVRM. Het hof acht het in deze noodzakelijk dat er bijkomende omstandigheden zijn, die het mogelijk maken dat er sprake is van 'family life'. Het hof oordeelt dat in deze zaak geen sprake is van bijkomende omstandigheden die ertoe leiden dat in samenhang met het biologisch vaderschap tussen de biologische vader en het kind zowel voor als na de geboorte een nauwe persoonlijke betrekking is ontstaan. De vader heeft aangevoerd dat hiervan wel sprake zou zijn, nu hij heeft getracht contact te leggen met het kind. Hij stelt dat het zijn intentie was en is om een (bij)rol als vader in het leven van de minderjarige te gaan spelen. Het hof is van mening dat zijn handelen dient te worden gezien in het licht van zijn intenties omtrent de door hem in te nemen rol en in geen geval ontstaat daardoor een nauwe persoonlijke betrekking.

In de zaak met het kenmerk *LJN AA7284* heeft de Hoge Raad zich op 29 september 2000 gebogen over de vraag of er tussen een biologische vader en diens minderjarige kind 'family life' bestaat. Zowel de rechtbank als het hof achtten 'family life' aanwezig. De moeder stelt zich in deze op het standpunt dat er – naast het biologische vaderschap – geen bijzondere omstandigheden zijn waaruit voortvloeit dat tussen de man en het kind een band bestaat die aangemerkt kan worden als 'family life'. Zij heeft slechts een kortstondige relatie gehad met de man vóór de geboorte van het kind. Er is na de geboorte nimmer sprake geweest van samenwoning van partijen of gezamenlijke opvoeding en verzorging van het kind. De man stelt daarentegen dat hij geruime tijd de minderjarige mede heeft verzorgd en opgevoed. De Hoge Raad oordeelde als volgt. Voor het bestaan van een band die aangemerkt kan worden als 'family life' in de zin van artikel 8 EVRM dient de biologische vader bijkomende omstandigheden te stellen. Zodanige omstandigheden kunnen zijn gelegen in een relatie met de moeder voor de geboorte of in de met het kind na zijn geboorte opgebouwde relatie. Voldoende aannemelijk is gemaakt dat er sprake is van regelmatig contact tussen de biologische vader en het minderjarige kind en dat die band is aan te merken als 'family life' in de zin van artikel 8 EVRM.

5.3 De belanghebbende in de civiele jeugdprocedure

Ook binnen de civiele jeugdprocedures hebben de rechters al een aantal uitspraken gedaan omtrent de vraag wie als belanghebbende kan worden aangemerkt. Hieronder zal worden ingegaan op enkele uitspraken waarin de vraag centraal staat of de oma, broer, stiefouder en biologische ouder als belanghebbende(n) kunnen worden aangemerkt binnen civiele jeugdprocedures.

5.3.1 Broers en zussen in de procedure betreffende ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing

In de uitspraak van 21 mei 2010 (*LJN* BN7043) heeft de Hoge Raad bepaald dat een broer niet als belanghebbende kan worden aangemerkt bij de beslissing van de kinderrechter tot uithuisplaatsing van zijn broers en zussen. De feiten in deze zaak zijn als volgt. Uit het huwelijk van de ouders van de minderjarige (broer) zijn acht kinderen geboren. Bij beschikking van de kinderrechter van de rechtbank 's-Gravenhage zijn zeven kinderen onder toezicht gesteld van Bureau Jeugdzorg en zijn zij uit huis geplaatst.

Namens de minderjarige (broer) heeft een bijzonder curator bij het hof een verzoek ingediend strekkende tot vernietiging van de beschikking van de rechtbank en afwijzing van het inleidend verzoek van Bureau Jeugdzorg tot het verlenen van een machtiging tot uithuisplaatsing van de minderjarige en zijn broers en zussen. Het hof heeft de minderjarige niet-ontvankelijk verklaard in zijn verzoek ten aanzien van zijn broers en zussen.

Hiertegen komt de bijzonder curator in cassatie op. Het hof is van oordeel dat de minderjarige alleen ten aanzien van zichzelf vernietiging kon verzoeken, nu hij op grond van artikel 798 lid 1 Rv niet als belanghebbende kan worden aangemerkt binnen de procedure betreffende zijn broers en zussen, omdat die zaak geen rechtstreekse betrekking heeft op zijn eigen rechten en verplichtingen. De uithuisplaatsing is een maatregel die rechtstreeks ingrijpt in de rechten en verplichtingen van degene die uit huis wordt geplaatst en de gezaghebbende ouders. De procedure heeft betrekking op een maatregel met betrekking tot het ouderlijk gezag. Nu het gezag over elk minderjarig kind afzonderlijk wordt uitgeoefend dient ten aanzien van elk kind afzonderlijk het verzoek tot uithuisplaatsing te worden beoordeeld. Hieruit volgt dat in de zaak van elk individueel minderjarig kind enkel de uit het gezag over dat kind voortvloeiende rechten en verplichtingen van dit kind en van de ouders die het gezag over dit kind uitoefenen dan wel anderen die dit kind als behorende tot hun gezin verzorgen en opvoeden zijn betrokken. Daarom kunnen slechts als belanghebbenden worden beschouwd – naast de instellingen en organen die ingevolge artikel 1:261 lid 1 BW de uithuisplaatsing kunnen verzoeken (zie ook paragraaf 6.2.1.1) – de met het gezag belaste ouder(s), een ander die de minderjarige als behorende tot zijn gezin verzorgt en opvoedt, en het kind zelf mits twaalf jaar of ouder (artikel 1:263 lid 2 BW). Dit wordt niet anders doordat een beslissing tot uithuisplaatsing in die zaak mede het door artikel 8 EVRM gewaarborgde recht van de minderjarige op bescherming van zijn gezinsleven met zijn broers en zussen raakt. Voor de minderjarige kan er namelijk geen rechten en verplichtingen voortvloeien uit het ouderlijk gezag over zijn broers en zussen terwijl voor hem evenmin rechten en verplichtingen kunnen voortvloeien uit de verzorging en opvoeding van hen.

Ondanks dat de Hoge Raad de conclusie van A-G Wesseling-van Gent niet heeft gevolgd, is het wel van belang die nader toe te lichten. Hierin wordt namelijk opgemerkt dat het begrip ‘belanghebbende’ nader dient te worden ingevuld door artikel 8 lid 1 EVRM. Om voor bescherming van gezinsleven in aanmerking te komen moet er sprake zijn van ‘family life’. Of hiervan sprake is hangt voornamelijk af van de daadwerkelijk bestaande en uitgeoefende familieband.⁴¹ Die band wordt verondersteld bij “close family relationships” en hieronder vallen gezinsverbanden met broers en zussen.

⁴¹ EHRM 1 juni 2004, NJ 2004, 667 (Lebbink/Nederland)

Met inachtneming van de beschikkingen van de Hoge Raad met betrekking tot de invulling van het begrip 'belanghebbende' (zie paragraaf 5.1.1) kan naar mening van A-G Wesseling-van Gent in beginsel worden aangenomen dat een broer of zus zodanig door de uitkomst van een procedure tot uithuisplaatsing van zijn of haar broer(s) of zus(sen) in zijn of haar eigen belang kan worden getroffen dat deze daarin behoort te mogen opkomen ter bescherming van dat belang.

5.3.2 De minderjarige in een hemzelf betreffende gezagsprocedure

Uit het arrest van de Hoge Raad van 11 februari 2011 (*LJN* BO9615) volgt dat een minderjarige in een hemzelf betreffende gezagsprocedure aan te merken is als een belanghebbende. Dit laat echter onverlet dat de minderjarige procesrechtelijk in beginsel niet bekwaam is om zelfstandig, zonder wettelijke vertegenwoordiger of bijzonder curator (artikel 1:250 BW) in rechte op te treden (zie paragraaf 6.2.1.5).

5.3.3 De grootmoeder in een civiele jeugdprocedure

Het hof te 's-Gravenhage oordeelde op 2 februari 2011 (*LJN* BP4632) over de vraag of een grootmoeder als belanghebbende kan worden aangemerkt binnen de procedure tot verlenging van de ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing van haar minderjarige kleinkind. Het hof is in deze zaak van oordeel dat de grootmoeder niet als belanghebbende kan worden aangemerkt, nu zij niet kan worden gezien als de pleegouder die de minderjarige een jaar of langer verzorgt en opvoedt en tevens niet voldoet aan één van de overige begrippen van artikel 2.3 van het procesreglement betreffende civiele jeugdzaken.

Het hof te 's-Gravenhage heeft zich op 23 september 2009 (*LJN* BK5934) eerder al over de vraag gebogen of de grootmoeder als belanghebbende kan worden aangemerkt. Ook hier heeft het hof geoordeeld dat de grootmoeder niet als belanghebbende kan worden aangemerkt. Anders dan op 2 februari 2011 oordeelde het hof in deze zaak dat niet gekeken moest worden of de grootmoeder voldoet aan een van de begrippen van artikel 2.3 van het procesreglement, maar dat gekeken moet worden of er tussen de grootmoeder en de minderjarige 'family life' in de zin van artikel 8 EVRM bestaat. Daarvan was in deze zaak echter geen sprake, nu de grootmoeder de minderjarige reeds enkele jaren niet meer had gezien en de relatie derhalve ernstig verstoord was geraakt.

5.3.4 De verzorger in een procedure tot ontheffing ouderlijk gezag

De Hoge Raad oordeelde op 27 juni 2008 (*LJN* BD3704) dat pleegouders, mits zij het kind zodanig lang in hun gezin hebben verzorgd en opgevoed dat sprake is van 'family life' in de zin van artikel 8 EVRM, in beginsel aan die verdragsbepaling aanspraak kunnen ontlenen om zowel in eerste aanleg als in hoger beroep een verweerschrift in te kunnen dienen of ter zitting mondeling verweer te kunnen voeren als belanghebbende. Een pleegouder kan naar het oordeel van de Hoge Raad worden aangemerkt als belanghebbende in de zin van artikel 798 lid 1 Rv.

5.3.5 De juridische en biologische ouder in een civiele jeugdprocedure

Op 19 februari 2009 heeft het hof te Leeuwarden (*LJN* BH4547) geoordeeld in een zaak waarbij een vader heeft verzocht hem als belanghebbende aan te merken in de procedure betreffende onder-toezichtstelling en uithuisplaatsing van zijn minderjarige kind. De rechtbank te Groningen had de man niet als belanghebbende aangemerkt. De vader en de moeder hebben een affectieve relatie met elkaar gehad. De vader heeft het kind erkend en is hiermee zowel de biologische ouder als de juridische ouder van de minderjarige. Aanvankelijk waren beide ouders met het gezag belast, echter bij beschikking van het hof is het gezamenlijk gezag beëindigd. Hierdoor is de moeder thans alleen met het gezag belast. De rechtbank heeft bepaald dat nu de man ruim zes jaar geen contact meer heeft gehad met de minderjarige, er geen sprake meer is van 'family life' en hij niet als belanghebbende kan worden aangemerkt. Het hof dient de situatie afzonderlijk te beoordelen en oordeelt derhalve opnieuw over de vraag of de man als belanghebbende kan worden aangemerkt (artikel 806 lid 1 Rv en artikel 1.1.2 van het procesreglement familiezaken gerechtshoven). Het hof heeft als volgt geoordeeld. Ingevolge artikel 1:254 lid 4 BW kan de kinderrechtster een minderjarige onder toezicht stellen op verzoek van onder andere een ouder, waarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen een ouder met of zonder het gezag. Op het verzoek van de vader zou er een ondertoezichtstelling kunnen worden uitgesproken. Derhalve dient de vader in het kader van de kinderbeschermingsmaatregelen, daarbij inbegrepen een in het kader van de onder-toezichtstelling gedane verzoek tot machtiging uithuisplaatsing als belanghebbende te worden aangemerkt. Het enkel ontbreken van 'family life', wanneer dit daadwerkelijk het geval zou zijn, acht het hof onvoldoende om de vader in het kader van deze procedure niet als belanghebbende aan te merken. Slechts onder zeer bijzondere omstandigheden zou hiervan afgeweken kunnen worden. Wat deze bijzondere omstandigheden zijn wordt echter niet toegelicht. Het hof bepaalt in deze dat de vader als belanghebbende in de zin van artikel 798 lid 1 Rv kan worden aangemerkt binnen deze procedure.

In een procedure betreffende de ondertoezichtstelling van een minderjarige heeft het hof te 's-Hertogenbosch op 8 juli 2009 (*LJN* BJ4336) bepaald dat de zowel biologische als juridische vader niet als belanghebbende kan worden aangemerkt, nu 'family life' tussen de vader en de minderjarige is doorbroken. Het hof is van oordeel dat 'family life' tussen de vader en het kind vastgesteld kan worden, nu de man gedurende het huwelijk met de moeder en de minderjarige heeft samengeleefd. Het hof verwijst in deze naar de uitspraak van het Europese Hof in de zaak *Berrehab* (EHRM 21 juni 1988, *NJ* 1988, 746) waarin is bepaald dat enkel door de geboorte van een kind uit een huwelijksrelatie van rechtswege tussen het kind en zijn ouders 'family life' ontstaat. Die band tussen een ouder en een kind kan slechts vanwege bijzondere omstandigheden worden doorbroken. Het hof is van mening dat in deze zaak hiervan sprake is, nu de vader is ontheven van het ouderlijk gezag over de minderjarige, de omgangsregeling acht jaar geleden is beëindigd en de informatieplicht van de moeder jegens de vader is stopgezet alsmede het feit dat de moeder reeds drie maal is verhuisd omdat zij en de minderjarige door de man werden lastgevalen. De man kan derhalve, nu geen sprake meer is van 'family life', niet als belanghebbende worden aangemerkt binnen deze procedure.

Ook dient in dit kader verwezen te worden naar de beschikking van de Hoge Raad van 21 mei 2010 (*LJN* BN7043), welke nader is toegelicht onder paragraaf 5.3.1. Hierin heeft de Hoge Raad bepaald dat binnen een procedure tot uithuisplaatsing van een minderjarige slechts de met het gezag belaste ouder als belanghebbende kan worden aangemerkt.

Uit de navolgende uitspraak van het hof Leeuwarden op 28 februari 2007 (*LJN* AZ9732) blijkt hoe het hof oordeelt over de vraag wie er (op grond van artikel 358 Rv juncto artikel 806 Rv en artikel 1.1.2 van het procesreglement familiezaken hof) als belanghebbende kan worden aangemerkt in het hoger beroep. In de onderhavige zaak komt het erop neer dat de vader de uithuisplaatsing van zijn minderjarige kind wenst te beëindigen. Blijkens artikel 1:263 lid 2 en 4 BW kan een machtiging tot beëindiging van de uithuisplaatsing uitsluitend worden verleend op verzoek van de met het gezag belaste ouder, een ander die de minderjarige als behorende tot zijn gezin verzorgt en opvoedt en de minderjarige van twaalf jaar of ouder zelf. De vader voldoet aan geen van deze omschrijvingen en is derhalve niet ontvankelijk in zijn verzoek. Wanneer hij namelijk in hoger beroep wel ontvankelijk zou zijn, zou dat betekenen dat hij aldus in hoger beroep een machtiging tot uithuisplaatsing kan verzoeken, terwijl hij deze ingevolge de wet bij de rechtbank niet kan verzoeken en verkrijgen. Aangezien hij in eerste aanleg – naar aanleiding van een verzoek van Bureau Jeugdzorg tot machtiging uithuisplaatsing van de minderjarige – belanghebbende is geworden, heeft de vader op grond van artikel 358 Rv juncto artikel 806 Rv het recht om daartegen in hoger beroep te komen en is derhalve wel ontvankelijk in hoger beroep. Zijn verzoek wordt echter afgewezen nu hij niet als verzoeker in eerste aanleg kan optreden.

Het hof te 's-Hertogenbosch oordeelde op 7 december 2010 (*LJN* BO6688) in een soortgelijke zaak. Ook hier werd een niet met het gezag belaste vader niet-ontvankelijk verklaard in zijn hoger beroep, nu hij op grond van artikel 1:261 BW en artikel 1:263 lid 2 BW niet bevoegd is tot het indienen van een verzoek tot beëindiging uithuisplaatsing in eerste aanleg. De stelling van de vader dat de rechtbank in eerste aanleg hem wel als belanghebbende heeft aangemerkt, kan niet tot een ander oordeel leiden, omdat het hof in het hoger beroep de vraag of de vader belanghebbende is in het door hem ingestelde appel tegen de bestreden beschikking opnieuw zelfstandig en ambtshalve dient te beoordelen.

5.3.6 De partner van de ouder in een civiele jeugdprocedure

In een zaak van het hof Arnhem van 6 april 2010 (*LJN* BM2001) stelde een moeder hoger beroep in tegen een beschikking van de rechtbank te Arnhem met betrekking tot de uithuisplaatsing van haar dochter. Het hof buigt zich allereerst over de vraag of de partner van de moeder als belanghebbende in de procedure moet worden aangemerkt, nu de moeder het hof heeft verzocht hem als zodanig aan te merken. Het hof is in deze zaak van oordeel dat de partner van de vrouw zo nauw betrokken is bij de dochter dat hij een belang heeft om in de procedure te verschijnen. De partner van de moeder heeft namelijk een periode de kinderen opgevoed en heeft nog steeds een duurzame relatie met de moeder van de kinderen. Het horen van de partner door het hof is voor de beoordeling van het verzoek in hoger beroep van de moeder van grote betekenis. De partner kan in deze dan ook worden aangemerkt als belanghebbende.

5.4 Toepassing casussen

In deze paragraaf volgt een toepassing op de casussen van de hierboven toegelichte uitspraken binnen de alimentatie-, adoptie- en civiele jeugdprocedures omtrent de invulling van het begrip 'belanghebbende' in combinatie met overige van belang zijnde uitspraken.

5.4.1 Casus 1: de stiefouder in een alimentatieprocedure

Aan de hand van de uitspraken van het hof Amsterdam op 4 maart 2004 en het hof Arnhem op 5 juni 2007 kan geconcludeerd worden dat naar het oordeel van het hof de stiefouder in een alimentatieprocedure niet als belanghebbende in de zin van artikel 798 lid 1 Rv kan worden aangemerkt, nu de beslissing in de procedure niet rechtstreeks betrekking heeft op diens eigen rechten en verplichtingen. Hierbij dient echter wel in acht genomen te worden dat deze twee uitspraken zaken betreffen waarbij die stiefouder niet degene is die de minderjarige als behorende tot zijn gezin heeft opgevoed en verzorgd. Anders wordt het geval, indien net als de heer Janssen, de stiefouder de kinderen wel als behorende tot zijn gezin opvoedt en verzorgt. In die situatie is de heer Janssen op grond van artikel 1:392 BW en 1:395 BW verplicht te voorzien in de kosten van verzorging en opvoeding van Bas. Mede gezien het gegeven dat de Hoge Raad op 26 november 2010 en 22 april 1988 heeft geoordeeld dat het in deze situaties van belang is om een onderzoek te verrichten naar ieders draagkracht en derhalve ook die van de heer Janssen, heeft de zaak wel rechtstreeks betrekking op de verplichting van de heer Janssen. De heer Janssen wordt dan wel als belanghebbende aangemerkt binnen de alimentatieprocedure.

5.4.2 Casus 2: de donorouder in een adoptieprocedure

Het hof Amsterdam acht het in haar uitspraak van 23 december 2004 noodzakelijk om alvorens vast te kunnen stellen of een donorouder als belanghebbende kan worden aangemerkt, men vast dient te stellen of er sprake is van 'family life' in de zin van artikel 8 EVRM. Het enkele donorschap van de man brengt op zichzelf geen 'family life' tussen de donor en de minderjarige. Hiervoor moet namelijk ook sprake zijn van bijkomende omstandigheden. Zoals reeds eerder is vastgesteld in voorgaande hoofdstukken, is er tussen de heer Metz en Lisa geen sprake bijkomende omstandigheden en derhalve is er ook geen sprake van 'family life'.

Nu er geen sprake is van 'family life' kan de heer Metz ook naar het oordeel van de Hoge Raad (*LJN BC3734*) niet als belanghebbende worden aangemerkt binnen de adoptieprocedure.

5.4.3 Casus 3: de niet met het gezag belaste ouder in een civiele jeugdprocedure

Zoals reeds eerder is vastgesteld kan de heer Gerrits zowel als biologische als juridische ouder worden gezien. De heer Gerrits heeft echter geen gezag over zijn dochter Kim. Het hof te Leeuwarden (*LJN BH4547*) oordeelde dat de niet met het gezag belaste ouder ingevolge artikel 1:254 lid 4 BW de kinderrechter kan verzoeken zijn zoon of dochter, in dit geval Kim, onder toezicht te stellen. In dit artikel wordt namelijk geen onderscheid gemaakt tussen de wel en de niet met het gezag belaste ouder.

De niet met het gezag belaste ouder dient in het kader van de kinderschermingsmaatregelen, daaronder inbegrepen een in het kader van de ondertoezichtstelling verzochte uithuisplaatsing, als belanghebbende worden aangemerkt. Dit betekent dat de heer Gerrits als belanghebbende kan worden aangemerkt.

Het hof te 's-Hertogenbosch heeft echter op 7 december 2010 beslist dat een niet met het gezag belaste ouder niet als belanghebbende kan worden aangemerkt, nu deze op grond van artikel 1:263 lid 2 BW niet bevoegd is tot het indienen van een verzoek tot beëindiging van de uithuisplaatsing van zijn kind. Dit heeft tot gevolg dat de heer Gerrits niet als belanghebbende zou worden aangemerkt.

Tot slot is in deze zaak de beslissing van de Hoge Raad van 21 mei 2010 (LJN BN7043) van belang, omdat de Hoge Raad hierin heeft opgenomen dat een uithuisplaatsing een maatregel is die rechtstreeks ingrijpt in de rechten en verplichtingen van degene die uit huis wordt geplaatst en de gezaghebbende ouders. De uithuisplaatsing betreft namelijk een maatregel met betrekking tot het ouderlijk gezag. De Hoge Raad geeft in deze tevens aan, dat dit niet anders wordt indien er sprake is van 'family life'.

Eenzijds heeft het hof Amsterdam geoordeeld dat de heer Gerrits wel als belanghebbende kan worden aangemerkt en anderzijds dient rekening te worden gehouden met de uitspraak van het hof te 's-Hertogenbosch en de uitspraak van de Hoge Raad, waarin is bepaald dat de niet met het gezag belaste ouder niet als belanghebbende kan worden aangemerkt. In bovenstaande procedures volgt uit de beschikking dat de niet met het gezag belaste ouder in eerste aanleg wél als belanghebbende is aangemerkt. Het hof beoordeelt namelijk afzonderlijk of diegene in het hoger beroep tevens als belanghebbende kan worden aangemerkt. Nu de procedure van de heer Gerrits zich afspeelt bij de rechtbank, kan geconcludeerd worden dat op de uitspraken van het hof en de Hoge Raad in eerste aanleg geen acht dient te worden geslagen. De rechtbank dient namelijk op grond van de wettelijke en procesrechtelijke bepalingen afzonderlijk te oordelen op de vraag of de heer Gerrits als belanghebbende kan worden aangemerkt. Aangezien de rechtbank in voorgenoemde zaken de niet met het gezag belaste ouder wél als belanghebbende heeft aangemerkt, kan ook de heer Gerrits in deze procedure als zodanig worden gezien.

5.5 Conclusie

Uit gepubliceerde uitspraken blijkt dat de rechters zich al een aantal malen hebben gebogen over de vraag wie er binnen de familierechtelijke procedures als belanghebbende kan worden aangemerkt.

De Hoge Raad heeft bepaald dat bij de beantwoording van de vraag of iemand belanghebbende is, een rol zal spelen in hoeverre deze door de uitkomst van de desbetreffende procedure zodanig in een eigen belang kan worden getroffen dat deze daarin behoort te mogen opkomen ter bescherming van dat belang of in hoeverre deze anderszins zo nauw betrokken is of is geweest bij het onderwerp dat in de procedure wordt behandeld, dat daarin een belang is gelegen om in de procedure te verschijnen. Wie tot de belanghebbenden zijn te rekenen, moet voor ieder type verzoekschriftprocedure uit de aard van de procedure en de daarmee verband houdende wetbepalingen worden afgeleid.

Binnen een alimentatieprocedure kan onduidelijkheid bestaan over de vraag of een stiefouder of een vennootschap als belanghebbende kan worden aangemerkt. Uit de rechtspraak blijkt dat de stiefouder die de minderjarige niet als behorende tot diens gezin opvoedt en verzorgt niet als belanghebbende kan worden aangemerkt, hoezeer deze zich ook emotioneel betrokken voelt bij de zaak of de financiële gevolgen van de beslissing zal ervaren. Indien de stiefouder de minderjarige wel verzorgt en opvoedt kan het van belang zijn onderzoek te verrichten naar diens draagkracht, omdat de stiefouder in die situatie een eigen onderhoudsverplichting heeft. In dat geval kan de hij/zij wel als belanghebbende worden aangemerkt.

Voor wat betreft de vennootschap heeft men bepaald dat deze geen rechtstreeks belang heeft bij een alimentatieprocedure tussen ex-partners.

Binnen de adoptieprocedure acht de Hoge Raad het noodzakelijk om, alvorens vast te kunnen stellen of een donorouder als belanghebbende kan worden aangemerkt, eerst vast te stellen of er sprake is van 'family life' in de zin van artikel 8 EVRM. Daarnaast dient tevens de vraag beantwoord te worden of de biologische ouder ook als ouder in de zin van artikel 1:227 lid 3 BW kan worden aangemerkt.

Binnen de civiele jeugdprocedures voelt zich, in vergelijking tot de hiervoor genoemde procedures, vaak een grote groep mensen betrokken bij de procedure. Toch wordt niet iedereen ook daadwerkelijk als belanghebbende aangemerkt. Zo oordeelde het hof dat een grootmoeder niet als belanghebbende wordt aangemerkt binnen een civiele jeugdprocedure welke betrekking heeft op haar kleinkind en heeft de Hoge Raad bepaald dat een broer niet als belanghebbende wordt aangemerkt in de civiele jeugdprocedure van zijn broers en zussen.

Wie wel als belanghebbenden kunnen worden aangemerkt zijn naar het oordeel van het hof de stiefouder met 'family life' en volgens de Hoge Raad de minderjarige in een hemzelf betreffende procedure. Op de vraag of een ouder die niet met het gezag is belast als belanghebbende is aan te merken binnen een civiele jeugdprocedures is verschillend geoordeeld. Enerzijds oordeelt het hof te Amsterdam dat deze ouder wel als belanghebbende kan worden aangemerkt en anderzijds oordelen het hof te 's-Hertogenbosch en de Hoge Raad dat de ouder niet als belanghebbende kan worden aangemerkt, nu deze niet bevoegd is een verzoek tot beëindiging van de uithuisplaatsing in te dienen bij de kinderrechtster en de maatregel slechts gevolgen heeft op de rechten en verplichtingen die voortvloeien uit het gezag. De rechtbank was in voorgenoemde procedures echter wel van mening dat de niet met het gezag belaste ouder in eerste aanleg als belanghebbende dient te worden aangemerkt.

6. Belanghebbenden in zaken betreffende minderjarigen

In dit hoofdstuk volgt een toelichting op de inhoud en betekenis van artikel 811 lid 1 Rv. Dit artikel bepaalt wie er in familierechtelijke procedures betreffende minderjarigen als belanghebbenden recht hebben op inzage en afschrift van de stukken genoemd in artikel 290 Rv. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk het begrip 'belanghebbende' in artikel 811 lid 1 Rv vergeleken met het begrip in artikel 798 lid 1 Rv. De betreffende informatie zal verder in dit hoofdstuk worden toegepast op de casussen.

6.1 Belanghebbenden in zaken betreffende minderjarigen: artikel 811 lid 1 Rv

In het wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering is in artikel 811 lid 1 de regeling vastgelegd inzake het recht op inzage en afschrift van bescheiden in zaken betreffende minderjarigen. Artikel 811 lid 1 Rv luidt als volgt:

In zaken betreffende minderjarigen worden als belanghebbenden bij het recht op inzage en afschrift, als bedoeld in artikel 290, van door de raad voor de kinderbescherming of het openbaar ministerie overgelegde bescheiden alsmede van door een deskundige op verzoek van de rechter overgelegde bescheiden aangemerkt:

- a. de verzoekers,*
- b. de ouders en voogden,*
- c. degenen die de minderjarige als behorende tot hun gezin verzorgen en opvoeden en die uit dien hoofde een nauwe persoonlijke betrekking met het kind hebben, en*
- d. de minderjarige van twaalf jaren of ouder, tenzij de rechter is gebleken dat hij niet in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake.*

Artikel 811 lid 1 Rv heeft slechts betrekking op bescheiden die in de procedure aan de rechter zijn overgelegd door de raad voor de kinderbescherming, het openbaar ministerie of door een deskundige op verzoek van de rechter. Artikel 798 lid 1 Rv en artikel 811 lid 1 Rv hebben beiden betrekking op de invulling van het begrip 'belanghebbende' voor wat betreft het recht van artikel 290 Rv. Nu artikel 798 lid 1 Rv geen nadere omschrijving geeft van het begrip 'belanghebbende', biedt artikel 811 lid 1 Rv wel de mogelijkheid een nadere invulling te geven aan dit begrip.

6.2 Zaken betreffende minderjarigen

De wetgever heeft in artikel 811 lid 1 Rv nagelaten aan te geven welke procedures men kan verstaan onder 'zaken betreffende minderjarigen'. Vastgesteld kan worden dat de wet onder het begrip 'minderjarige' verstaat (artikel 1:233 BW): *Minderjarigen zijn zij, die de ouderdom van achttien jaren niet hebben bereikt en niet gehuwd of geregistreerd zijn dan wel gehuwd of geregistreerd zijn geweest of met toepassing van artikel 253ha meerderjarig zijn verklaard.*

Artikel 265 Rv bepaalt de relatieve bevoegdheid in zaken betreffende minderjarigen. Welke procedures de wetgever hier heeft beoogd met zaken betreffende minderjarigen is aan de hand van de wetsgeschiedenis van artikel 265 Rv niet vast te stellen, nu dit ook hier niet nader is toegelicht.

De meest aannemelijke uitleg van zaken betreffende minderjarigen zal zijn dat daaronder moet worden verstaan die procedures waarin de rechtspositie van de – op het moment van indiening van het verzoek – minderjarige in het geding is, met dien verstande dat daarvan uitgezonderd moeten worden verzoeken om voorlopige voorzieningen (artikel 821 Rv) of nevenvoorzieningen (artikel 827 Rv) die betrekking hebben op het minderjarige kind.⁴² Dit komt doordat dergelijke verzoeken zo nauw verbonden zijn met de echtscheidingsprocedure, daarbij aangesloten dient te worden bij de relatieve bevoegdheid van artikel 261 Rv.

Zaken waar artikel 811 lid 1 Rv betrekking op heeft (binnen de alimentatie-, adoptie- en civiele jeugdprocedures) zijn de navolgende:⁴³

- Het verzoek tot adoptie (artikel 1:227 BW);
- Het verzoek tot ondertoezichtstelling (artikel 1:254 BW);
- Het verzoek tot geheel of gedeeltelijke vervallenverklaring of intrekking van aanwijzingen (artikel 1:259 en artikel 1:260 BW);
- Het verzoek tot uithuisplaatsing en andere daarmee verband houdende verzoeken (artikel 1:261 tot 1:263b BW);
- Het verzoek tot ontheffing en ontzetting van het ouderlijk gezag (artikel 1:277-1:278 BW);
- De verzoeken tot omgang en informatie (artikel 1:377a-h BW);
- Het verzoek tot het bepalen, wijzigen of intrekken van de bijdrage in de kosten van verzorging en opvoeding van de minderjarige kinderen (titel 17 boek 1 BW).

6.2.1 Betekenis begrippen artikel 811 lid 1 Rv.

Artikel 811 lid 1 Rv bepaalt dat als belanghebbenden in zaken betreffende minderjarigen kunnen worden aangemerkt de verzoekers, ouders, voogden, verzorgers en minderjarigen van twaalf jaar en ouder. In de navolgende paragrafen zullen deze begrippen worden toegelicht.

6.2.1.1 Verzoekers

Verzoekers kunnen worden onderverdeeld in formele en materiële verzoekers. Dit onderscheid is vooral van belang in zaken betreffende minderjarigen. Een minderjarige is namelijk niet bekwaam zelfstandig in een civiele procedure op te treden. De minderjarige kan worden gezien als een materiële verzoeker, aan wie niet het recht van inzage en afschrift toekomt.⁴⁴ Zijn wettelijke vertegenwoordiger wordt gezien als de formele verzoeker, die hiertoe wel gerechtigd is. In hoofdstuk 1 van dit onderzoeksrapport zijn de procedures met betrekking tot alimentatie, adoptie en civiele jeugdzaken kort toegelicht.

⁴² Mierlo 2010, p. 512

⁴³ Mierlo 2010, p. 512

⁴⁴ 'T&C Burgerlijke Rechtsvordering, recht op inzage en afschrift'

<<http://kluwerportal.rijkswb.nl/cl3/application-context/SOO/index.jsp?gc=WKNL-KL-PNP-SOO-GC-MAIN&sc=WKNL-KL-PNP-SOO-MAIN&toctid=PUMA/id-0d0fd7c6e093f7b804fa0150b875b868&toctype=INHOUD&productId=WKNL-KL-PCK-SOO-10069445#>>
(geraadpleegd op 21 maart 2011)

Uit deze toelichting blijkt wie er binnen deze procedures bevoegd zijn op te treden als verzoeker. Hierna volgt hieromtrent per procedure een korte weergave. Bevoegd tot het indienen van een verzoekschrift (in eerste aanleg) zijn:

binnen de alimentatieprocedure:

- de alimentatiegerechtigde en alimentatieplichtige (artikel 1:392 BW);

binnen de adoptieprocedure:

- de twee personen tezamen of één persoon (indien er voldaan wordt aan de vereisten van artikel 1:227 en 1:228 BW);

binnen de civiele jeugdprocedure:

- een ouder, een ander die de minderjarige als behorende tot zijn gezin verzorgt en opvoedt, de raad voor de kinderbescherming en het OM (artikel 1:254 lid 4 BW: het verzoek tot ondertoezichtstelling van een minderjarige);
- Bureau Jeugdzorg, een ouder, een ander die het kind opvoedt en verzorgt, de raad en het OM (artikel 1:256 lid 2 BW: verlenging ondertoezichtstelling);
- Bureau Jeugdzorg, de met het gezag belaste ouder, de minderjarige van twaalf jaar of ouder (artikel 1:256 lid 4: beëindiging ondertoezichtstelling);
- Degene die de ondertoezichtstelling heeft verzocht (meestal de raad) of het OM (artikel 1:255 BW: voorlopige ondertoezichtstelling);
- De met het gezag belaste ouder of de minderjarige van twaalf jaar of ouder (artikel 1:259 lid 1 BW: vervallen verklaren schriftelijke aanwijzing en 1:260 lid 1 BW: intrekking schriftelijke aanwijzing);
- Bureau Jeugdzorg, de raad of het OM (artikel 1:261 lid 1 BW: uithuisplaatsing);
- Bureau Jeugdzorg en de raad (artikel 1:262 lid 1 BW: verlenging uithuisplaatsing);
- De met het gezag belaste ouder, een ander die de minderjarige als behorende tot zijn gezin verzorgt en opvoedt en de minderjarige van twaalf jaar of ouder (artikel 1:263 lid 2 en 4 BW: beëindiging uithuisplaatsing);
- De raad, het OM en de pleegouders (artikel 1:267 lid 1 BW: ontheffing);
- De andere ouder, een van de bloed- of aanverwanten van de kinderen tot en met de vierde graad, de raad en het OM (artikel 1:270 lid 1 BW: ontzetting);
- Bureau Jeugdzorg en de raad (artikel 29a Wet op de Jeugdzorg: gesloten plaatsing + artikel 29h verlenging);
- Bureau Jeugdzorg (artikel 29c Wet op de Jeugdzorg: voorlopige machtiging plaatsing gesloten jeugdzorg).

6.2.1.2 Ouders

De wetgever heeft in artikel 811 lid 1 Rv geen nadere omschrijving gegeven aan het begrip 'ouder'. Aangenomen kan worden, bij gebrek aan toelichting, dat de wetgever uitgaat van het juridisch ouderschap als in artikel 1:198 BW en artikel 1:199 BW.

Artikel 1:198 BW geeft aan wie kan worden gezien als de juridische moeder van een kind, namelijk: *de vrouw uit wie het kind is geboren of die het kind heeft geadopteerd.*

De juridische vader van een kind is op grond van artikel 1:199 BW *de man:*

- a) *die op het tijdstip van de geboorte van het kind met de vrouw uit wie het kind is geboren is gehuwd, tenzij onderdeel b geldt;*
- b) *wiens huwelijk met de vrouw uit wie het kind is geboren, binnen 306 dagen voor de geboorte van het kind door zijn dood is ontbonden, zelfs indien de moeder was hertrouwd; indien echter de vrouw sedert de 306^e dag voor de geboorte van het kind was gescheiden van tafel en bed of zij en haar echtgenoot sedert dat tijdstip gescheiden hebben geleefd, kan de vrouw binnen een jaar na de geboorte van het kind ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand verklaren dat haar overleden echtgenoot niet de vader is van het kind, van welke verklaring een akte wordt opgemaakt; was de moeder op het tijdstip van geboorte hertrouwd dan is in dat geval de huidige echtgenoot de vader van het kind;*
- c) *die het kind heeft erkend (artikel 1:203 BW);*
- d) *wiens vaderschap gerechtelijk is vastgesteld (artikel 1:207) of;*
- e) *die het kind heeft geadopteerd (artikel 1:227 juncto 1:228 BW).*

Het juridisch vaderschap is blijkens artikel 1:199 BW niet afhankelijk van het feit of de vader al dan niet met het gezag over de minderjarige kinderen is belast. De man die geen juridische vader is, maar wel een biologische vader (anders dan verwekker), wordt op grond van artikel 1:199 BW niet als ouder beschouwd en heeft derhalve niet als 'ouder' het recht op inzage en afschrift als in artikel 811 lid 1 Rv (tenzij hij wel 'verzoeker' of 'pleegouder' is van het kind).⁴⁵ Er zijn echter uitzonderingen: zo kan namelijk de spermadonor in een adoptieprocedure (artikel 1:227 lid 3 BW) onder een aantal voorwaarden wel als ouder worden gezien. Blijkens de memorie van toelichting heeft de wetgever in artikel 1:227 lid 3 BW onder ouder verstaan: zowel de juridische als de biologische ouder. Dit vloeit voort uit een uitspraak van het EHRM van 26 mei 1994, *Keegan v. Ireland*, NJ 1995, 247.⁴⁶ Deze zaak betrof een ongehuwd stel dat al enige tijd had samengeleefd. Gedurende de samenwoning hadden de partners besloten een kind te krijgen, waarna de vrouw zwanger is geraakt. Korte tijd later hebben partijen hun relatie verbroken. De vrouw heeft vervolgens het kind direct na de bevalling, zonder medeweten van de man, voor adoptie afgestaan. Pas daarna heeft zij de man op de hoogte gebracht van deze adoptie. Als ongehuwde verwekker van het kind bleek de man ingevolge het Ierse recht geen enkel recht te hebben in de adoptieprocedure. Hij zou in dat geval eerst de voogdij over zijn kind moeten verkrijgen. Het EHRM heeft in deze geconcludeerd dat de biologische vader 'family life' had met het kind door zijn relatie met de moeder, ook al was deze reeds voor de geboorte verbroken. Vervolgens concludeerde het EHRM dat er inbreuk was gemaakt op het recht op 'family life' van de man, omdat hij niet was gehoord in de adoptieprocedure.⁴⁷

⁴⁵ 'T&C Burgerlijke Rechtsvordering, recht op inzage en afschrift'
<<http://klowerportal.rijkswb.nl/cl3/application-context/SOO/index.jsp?gc=WKNL-KL-PNP-SOO-GC-MAIN&sc=WKNL-KL-PNP-SOO-MAIN&toctid=PUMA/id-0d0fd7c6e093f7b804fa0150b875b868&toctype=INHOUD&productId=WKNL-KL-PCK-SOO-10069445#>>
(geraadpleegd op 21 maart 2011)

⁴⁶ Vonk, 2003, p. 123

⁴⁷ Vonk, 2003, p. 123

Deze uitspraak heeft tot gevolg gehad dat onder omstandigheden de biologische vader die het kind niet heeft erkend en derhalve geen juridisch ouder is, maar die op grond van de relatie tot de moeder geacht moet worden vanaf de geboorte van het kind 'family life' met het kind te hebben, of die op grond van bijkomende omstandigheden 'family life' met het kind heeft, wel als 'ouder' in de zin van artikel 1:227 lid 3 BW kan worden aangemerkt binnen een adoptieprocedure.⁴⁸

Het is mogelijk dat, gezien het gegeven dat de betekenis van het begrip 'ouder' als in 1:199 BW op te rekken is, ook de betekenis van de begrippen 'voogden' en 'verzorgers' op te rekken zijn. Dit onderzoeksrapport richt zich echter niet op die mogelijkheden en is beperkt tot de omschrijving van de begrippen zoals weergegeven in paragraaf 6.2.1.3 en 6.1.2.4.

6.2.1.3 Voogden

Voogdij is het gezag, waaronder een minderjarige staat wanneer hij niet onder ouderlijk of gezamenlijk gezag staat (zie paragraaf 4.1.1). Er zijn twee vormen van voogdij, namelijk de testamentaire voogdij (artikel 1:292 e.v. BW) en de datieve voogdij (artikel 1:295 e.v. BW). Onder testamentaire voogdij wordt verstaan de voogdij die ontstaat doordat een ouder bij uiterste wilsbeschikking bepaalt welke persoon dan wel welke personen na zijn/hun dood voortaan als voogd of gezamenlijke voogden het gezag over zijn kinderen zal/zullen uitoefenen. Onder datieve voogdij wordt verstaan de situatie waarbij de rechtbank een voogd benoemt over alle minderjarigen die niet onder ouderlijk gezag staan en in wier voogdij niet op wettige wijze is voorzien.⁴⁹ De voogd draagt ervoor zorg dat de minderjarige overeenkomstig diens vermogen wordt verzorgd en opgevoed (artikel 1:336 BW).⁵⁰

6.2.1.4 Verzorgers

De wet hanteert een omschrijving van verzorgers namelijk: degenen die de minderjarige als behorende tot hun gezin verzorgen en opvoeden en die uit dien hoofde een nauwe persoonlijke betrekking met het kind hebben. De rechter zal in dit geval moeten beoordelen of de minderjarige als behorende tot het gezin van betrokkenen door hen wordt verzorgd en opgevoed en wanneer dit eenmaal is vastgesteld, dient de rechter ook te bezien of betrokkenen uit dien hoofde een nauwe persoonlijke betrekking hebben met het kind.⁵¹ Denkbaar is dat hierbij wordt gekeken naar de aard van de opvang en de duur van het verblijf.

6.2.1.5 Minderjarigen van twaalf jaar of ouder

Uitgangspunt bij het aanmerken van een minderjarige als belanghebbende is dat deze twaalf jaar of ouder dient te zijn en in staat moet worden geacht een redelijke waardering van zijn belangen te kunnen geven, zoals aansluit bij de gedachte van artikel 12 IVRK. In dit artikel is neergelegd dat het kind het recht wordt verleend zijn mening te geven in alle aangelegenheden die hem betreffen.

⁴⁸ Vonk 2003, p. 124

⁴⁹ Vlaardingerbroek 2008, p. 370

⁵⁰ Vlaardingerbroek 2008, p. 380

⁵¹ 'T&C Burgerlijke Rechtsvordering, inzage en afschrift bescheiden: de pleegouder' <http://klowerportal.rijkswb.nl/cl3/application-context/SOO/index.jsp?gc=WKNL-KL-PNP-SOO-GC-MAIN&sc=WKNL-KL-PNP-SOO-MAIN&tocid=PUMA/id_d0fd7c6e093f7b804fa0150b875b868&toctype=INHOUD&productId=WKNL-KL-PCK-SOO-10069445#> (geraadpleegd op 21 maart 2011)

Het belang dat aan de mening van het kind wordt gehecht zal moeten overeenstemmen met zijn of haar leeftijd.⁵² Dit zal de rechter per situatie beoordelen. Minderjarigen horen als procespartij door hun ouder(s) of voogd(en) te worden vertegenwoordigd of door een bijzonder curator (artikel 1:250 BW).⁵³ Minderjarigen zijn in beginsel namelijk niet bekwaam om zelfstandig als verzoeker of verweerder op te treden. In het burgerlijk procesrecht zijn hierop wel uitzonderingen. Zo is in bepaalde artikelen een formele rechtsingang voor minderjarigen geopend. Een minderjarige van twaalf jaar of ouder kan bijvoorbeeld zelf als verzoeker optreden in procedures die zijn ondertoezichtstelling betreffen (artikel 1:254 lid 5 BW) of die betrekking hebben op de uithuisplaatsing (artikel 1:263 lid 3 BW). Ook in bijzondere wetten komen uitzonderingen, artikel 29a Wjz bepaalt namelijk dat in zaken betreffende de plaatsing in gesloten jeugdzorg de minderjarige van twaalf jaar en ouder bekwaam is in rechte op te treden.⁵⁴ Dit geldt eveneens voor de minderjarige jonger dan twaalf jaar, die in staat kan worden geacht een redelijke waardering van zijn belangen terzake te geven. De minderjarige kan zich informeel tot de rechter richten, maar heeft geen aanspraak op een beslissing van de rechter noch heeft hij de mogelijkheid om in hoger beroep te gaan.

6.3 Toepassing casussen

In deze paragraaf volgt een toepassing van artikel 811 lid 1 Rv op de in hoofdstuk 1 geformuleerde casussen met betrekking tot de stiefvader in de alimentatieprocedure, de donor in de adoptieprocedure en de niet met het gezag belaste ouder in de civiele jeugdprocedure.

6.3.1 Casus 1: de stiefouder in een alimentatieprocedure

De alimentatieprocedure behoort tot één van de zaken betreffende minderjarigen. Casus 1 betreft een procedure waarbij de rechtspositie van de minderjarige Bas in het geding is. In zaken betreffende minderjarigen is artikel 811 Rv van belang bij het bepalen wie er als belanghebbende kan worden aangemerkt bij het recht op inzage en afschrift van bescheiden, artikel 290 Rv. Als belanghebbende kan onder andere worden aangemerkt diegene die de minderjarige als behorende tot zijn gezin opvoedt en verzorgt. In deze casus dient dan ook vastgesteld te worden of de heer Janssen (stiefouder) kan worden gezien als degene die Bas als behorende tot zijn gezin verzorgt en opvoedt. Nu de heer Janssen al enkele jaren met mevrouw De Vries (moeder) en Bas samenwoont en zij hem gezamenlijk opvoeden kan worden geconcludeerd dat de heer Janssen aan deze omschrijving voldoet. Hij kan dus op grond van het gegeven dat hij de verzorger is van Bas binnen de alimentatieprocedure worden aangemerkt als belanghebbende (in de zin van artikel 811 lid 1 Rv).

6.3.2 Casus 2: de donorouder in een adoptieprocedure

Ook de adoptieprocedure behoort tot één van de zaken betreffende minderjarigen. Casus 2 betreft namelijk een procedure waarbij het belang van de minderjarige Lisa centraal staat.

⁵² 'T&C Burgerlijke Rechtsvordering, De belanghebbende'
<<http://klowerportal.rijksweb.nl/cl3/application-context/SOO/index.jsp?gc=WKNL-KL-PNP-SOO-GC-MAIN&sc=WKNL-KL-PNP-SOO-MAIN&toctid=PUMA/id-0d0fd7c6e093f7b804fa0150b875b868&toctype=INHOUD&productId=WKNL-KL-PCK-SOO-10069445#>>

(geraadpleegd op 29 maart 2011)

⁵³ *Kamerstukken II*, 1991-1992, 22 487, nr. 3, p.7

⁵⁴ Idem als ⁵²

De heer Metz (donorouder) kan niet als juridisch ouder in de zin van artikel 1:199 BW worden aangemerkt, want hij is niet met mevrouw Sips gehuwd of gehuwd geweest, heeft Lisa niet erkend, zijn vaderschap is nimmer gerechtelijk vastgesteld en hij heeft Lisa niet geadopteerd.

Als biologisch vader heeft de heer Metz slechts de mogelijkheid om als ouder te worden aangemerkt binnen de adoptieprocedure (artikel 1:227 lid 3 BW) wanneer vastgesteld kan worden dat er sprake is van 'family life' tussen hem en zijn dochter Lisa. Artikel 8 EVRM bepaalt dat 'family life' tussen een biologische vader en kind vastgesteld kan worden indien er sprake is van bijkomende omstandigheden zoals de feitelijke contacten met het kind en de relatie met de moeder zowel voor of na de geboorte van het kind. De heer Metz heeft nimmer een relatie gehad met mevrouw Sips en nimmer contact gehad met Lisa. Geconcludeerd kan worden dat hier dan ook geen sprake is van 'family life'. Nu de heer Metz derhalve slechts als biologisch ouder wordt gezien, dient hij verzoeker te zijn, voogd of verzorger van Lisa om wel als belanghebbende in de zin van artikel 811 lid 1 Rv te kunnen worden aangemerkt. De heer Metz voldoet echter aan geen van deze begrippen en kan daarom niet als belanghebbende in de zin van artikel 811 lid 1 Rv worden aangemerkt.

6.3.3 Casus 3: de niet met het gezag belaste ouder in een civiele jeugdprocedure

De procedure betreffende ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing van de minderjarige Kim kan worden gezien als een procedure waarin het rechtspositie van een minderjarige centraal staat. Hieruit kan men opmaken dat het een zaak betreffende minderjarigen is en dat artikel 811 lid 1 Rv van toepassing is op deze zaak. De heer Gerrits heeft zijn dochter Kim erkend en kan derhalve op grond van artikel 1:199 BW worden gezien als een juridisch ouder. Artikel 811 lid 1 Rv bepaalt dat een juridisch ouder als belanghebbende wordt gezien bij het recht op inzage en afschrift (artikel 290 Rv) in zaken betreffende minderjarigen. Doordat hierbij niet van belang is dat de juridische ouder met het gezag is belast, kan de heer Gerrits in de zaak betreffende de ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing van zijn dochter als belanghebbende worden gezien op grond van artikel 811 lid 1 Rv.

6.4 Conclusie

In tegenstelling tot artikel 798 lid 1 Rv geeft artikel 811 lid 1 Rv wel een opsomming van de personen die als belanghebbenden kunnen worden aangemerkt in zaken betreffende minderjarigen, indien men spreekt over het recht op inzage en afschrift van bescheiden als in artikel 290 Rv (bescheiden die in de procedure zijn overgelegd door de raad, het OM of door een deskundige). Zaken betreffende minderjarigen zijn de procedures waarin de rechtspositie van de -op het moment van indiening van het verzoek- minderjarige in het geding is, zo ook de adoptie-, kinderalimentatie- en de civiele jeugdprocedures.

Artikel 811 bepaalt dat als belanghebbenden worden aangemerkt:

- de verzoekers;
- ouders;
- voogden;
- verzorgers;
- minderjarige van twaalf jaar of ouder.

7. Resultaten

7.1 Resultaten belanghebbende in de alimentatieprocedure

Bron	Kenmerken belanghebbende	<i>Kan de stiefouder in een alimentatieprocedure als belanghebbende worden aangemerkt?</i>
Wetsgeschiedenis artikel 798 lid 1 Rv	- Degene op wiens eigen rechten en verplichtingen (ook de rechten en verplichtingen die voortvloeien uit artikel 8 EVRM indien sprake is van 'family life') de zaak rechtstreeks (geen indirect belang of het hebben van sympathie voor de zaak) betrekking heeft. - de minderjarige in een op hemzelf betrekking hebbende procedure. Nadrukkelijk door wetgever aangegeven persoon die 'in beginsel' <u>niet</u> als belanghebbende kan worden aangemerkt: - de nieuwe partner van de alimentatieplichtige, hoezeer ook zijn eigen financiële situatie of gevoelens daardoor worden beïnvloedt.	De wetgever heeft in het wetsvoorstel nadrukkelijk aangegeven dat de nieuwe partner van de alimentatieplichtige 'in beginsel' geen belanghebbende is in de zin van artikel 798 lid 1 Rv. Hierop zijn echter uitzonderingen mogelijk. Indien de nieuwe partner als zijnde stiefouder zelf verplicht is tot het verstrekken van levensonderhoud voor de tot zijn gezin behorende minderjarigen op grond van artikel 1:392 juncto artikel 1:395 BW, heeft de zaak wél betrekking op zijn eigen verplichting en kan hij/zij derhalve wél als belanghebbende worden aangemerkt. De onderzoeker is van mening dat deze interpretatie de voorkeur geniet boven hetgeen de wetgever heeft aangegeven, doordat de wetgever in deze geen rekening heeft gehouden met de situatie waarbij de stiefouder de kinderen wel als behorende tot diens gezin verzorgt en opvoedt (nu dit een wezenlijk verschil maakt met betrekking tot de eigen rechten en verplichtingen) en spreekt van de begrippen 'in beginsel'.
Jurisprudentie	<u>Niet</u> als belanghebbende wordt aangemerkt: - de vennootschap waarbinnen de alimentatieplichtige werkzaam is, nu deze geen rechtstreeks belang heeft bij de procedure met betrekking tot de alimentatieverplichting tussen ex-echtgenoten en de minderjarige (Hoge Raad 23 januari 2009 (LJN BG5072)); - de echtgenote van de alimentatieplichtige, nu het geschil geen rechtstreekse betrekking heeft op haar eigen rechten of verplichtingen. Dat zij zich emotioneel betrokken voelt bij de procedure en dat ze de financiële gevolgen van een beslissing zal ervaren, maakt niet dat de beslissing rechtstreeks op haar rechten en verplichtingen betrekking heeft. Hof Amsterdam 4 maart 2004 (LJN AO5625) en Hof Arnhem 5 juni 2007 (LJN BB9667)	De partner van de alimentatieplichtige wordt blijken een tweetal uitspraken van het gerechtshof Amsterdam en Arnhem niet als belanghebbende aangemerkt. Het betreft in deze zaken echter wel de partner van de alimentatieplichtige die niet de minderjarige (alimentatiegerechtigde) als behorende tot haar gezin opvoedt en verzorgt en die derhalve niet onderhoudsplichtig is jegens de minderjarige. Er zijn geen gepubliceerde uitspraken met betrekking tot de stiefouder die de minderjarige wel opvoedt en verzorgt als behorende tot diens gezin en die derhalve wel onderhoudsplichtig zou zijn. Wel blijkt uit de rechtspraak dat het van belang is om de financiële situatie van de stiefouder die de minderjarige als behorende tot diens gezin opvoedt en verzorgt te onderzoeken, nu deze tevens een onderhoudsverplichting heeft. Een mogelijkheid hiertoe is de stiefouder als belanghebbende aan te merken binnen de alimentatieprocedure en hem hierdoor de mogelijkheid te bieden zijn financiële situatie nader toe te lichten.
Artikel 811 lid 1 Rv	Als belanghebbende wordt aangemerkt: - De verzoeker (alimentatieplichtige of alimentatiegerechtigde); - de ouders (artikel 1:198 en 1:199 BW) en voogden (artikel 1:292 BW e.v. en 1:295 BW e.v.); - degene die de minderjarige als behorende tot zijn gezin verzorgt en opvoedt en die uit dien hoofde een nauwe persoonlijke betrekking met het kind heeft; - de minderjarige van twaalf jaar of ouder, tenzij de rechter is gebleken dat hij niet in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake.	De stiefouder die de minderjarige als behorende tot zijn gezin verzorgt en opvoedt en die uit dien hoofde een nauwe persoonlijke betrekking heeft met het kind kan als belanghebbende worden aangemerkt binnen de alimentatieprocedure voor wat betreft het recht op inzage en afschrift als in artikel 290 Rv. Indien de stiefouder de minderjarige niet als behorende tot diens gezin opvoedt en verzorgt, zal de stiefouder niet als belanghebbende worden aangemerkt.

7.2 Resultaten belanghebbende in de adoptieprocedure

Bron	Kenmerken belanghebbende	<i>Kan een donorouder, die bekend is, maar nimmer contact heeft gehad met het minderjarige kind, als belanghebbende worden aangemerkt in een adoptieprocedure?</i>
Wetsgeschiedenis artikel 798 lid 1 Rv	- Degene op wiens eigen rechten en verplichtingen (ook de rechten en verplichtingen die voortvloeien uit artikel 8 EVRM indien sprake is van 'family life') de zaak rechtstreeks (geen indirect belang of het hebben van sympathie voor de zaak) betrekking heeft. Waarbij de wetgever nadrukkelijk heeft aangegeven: - de minderjarige in een hemzelf betreffende procedure.	Een ouder beschikt over de mogelijkheid een verzoek tot adoptie tegen te spreken. Een donor kan slechts als 'ouder' in de zin van artikel 1:227 lid 3 BW worden aangemerkt indien er sprake is van 'family life' (ontstaat door 'bijzondere omstandigheden'). Wanneer een donorouder nimmer contact heeft gehad met de minderjarige is hiervan geen sprake. Een donor wordt niet gezien als 'ouder' en beschikt derhalve niet over het recht de adoptie tegen te spreken. De zaak heeft dan geen rechtstreekse betrekking op zijn rechten en verplichtingen, waardoor hij niet als belanghebbende wordt aangemerkt.
Jurisprudentie	Degene die door de uitkomst van de desbetreffende procedure zodanig in een eigen belang wordt getroffen dat deze daarin behoort te mogen opkomen ter bescherming van dat belang of die anderszins zo nauw betrokken is of is geweest bij het onderwerp dat in de procedure wordt behandeld, dat daarin een belang is gelegen om in de procedure te verschijnen. De Hoge Raad 6 juni 2003 (NJ 2003, 486) en Hoge Raad 10 november 2006 (NJ 2007, 45) Als belanghebbende wordt aangemerkt: - De biologisch ouder (artikel 1:227 lid 3 BW) van wie vastgesteld kan worden dat er sprake is van 'family life' met diens minderjarig kind (Donorschap alleen brengt nog geen 'family life' met zich mee. Hiervoor moet sprake zijn van bijkomstige omstandigheden).	De donorouder die nimmer contact heeft gehad met zijn minderjarige kind en waarbij derhalve geen 'family life' vastgesteld kan worden, kan niet als 'ouder' in de zin van artikel 1:227 lid 3 BW worden aangemerkt. De zaak heeft hierdoor geen betrekking op diens eigen rechten en verplichtingen en de donorouder kan derhalve niet als belanghebbende worden aangemerkt in de adoptieprocedure.
Artikel 811 lid 1 Rv	Als belanghebbende wordt aangemerkt: - De verzoeker; - de ouders (artikel 1:198 en 1:199 BW alsook artikel 1:227 lid 3 BW) en voogden (artikel 1:292 BW e.v. en 1:295 BW e.v.); - degene die de minderjarige als behorende tot zijn gezin verzorgt en opvoedt en die uit dien hoofde een nauwe persoonlijke betrekking met het kind heeft (nu deze overeenkomt met hetgeen de wetgever heeft beoogd met artikel 798 lid 1 Rv, namelijk dat indien sprake is van 'family life' aan diegene materiële rechten toekomen waarop artikel 798 lid 1 Rv ook betrekking heeft); - de minderjarige van twaalf jaar of ouder, tenzij de rechter is gebleken dat hij niet in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake (nu dit nadrukkelijk door de wetgever is aangegeven).	De adoptieprocedure is een procedure waarbij het belang van een minderjarige centraal staat. Artikel 811 lid 1 Rv kan derhalve op deze zaak worden toegepast. Nu een donorouder niet als verzoeker of 'ouder' kan worden aangemerkt en hij de minderjarige nimmer heeft verzorgd, kan vastgesteld worden dat een donorouder niet als belanghebbende wordt aangemerkt.

7.3 Resultaten belanghebbende in civiele jeugdprocedures

Bron	Kenmerken belanghebbende	<i>Kan de niet met het gezag belaste ouder als belanghebbende worden aangemerkt in een civiele jeugdprocedure?</i>
Wetsgeschiedenis artikel 798 lid 1 Rv	- Degene op wiens eigen rechten en verplichtingen (ook de rechten en verplichtingen die voortvloeien uit artikel 8 EVRM indien sprake is van 'family life') de zaak rechtstreeks (geen indirect belang of het hebben van sympathie voor de zaak) betrekking heeft. Waarbij de wetgever nadrukkelijk heeft aangegeven: - de minderjarige in een hemzelf betreffende procedure.	Wanneer tussen de met het gezag belaste ouder en de minderjarige 'family life' kan worden vastgesteld op grond van artikel 8 EVRM, komt aan die ouder enkele materiële rechten toe. Hieronder valt tevens het recht op een juiste procedure bij kinderschermingsmaatregelen. In dat geval zal de niet met het gezag belaste ouder als belanghebbende worden aangemerkt in de civiele jeugdprocedure.
Artikel 2.3 van het procesreglement civiele jeugdzaken	- de ouder(s) met gezag belast; - de ouder(s) zonder gezag (moeder, vader in de zin van de wet) tenzij er geen sprake meer is van 'family life'; - de stiefouder in de zin van de wet, zolang deze met de verzorgende ouder samenleeft en de minderjarige tot zijn gezin behoort; - de biologische vader (die niet tevens één van bovengenoemde ouders is) indien er sprake is van 'family life' met de minderjarige (als de biologische vader bekend is, dient de kinderrechtster in alle gevallen te worden geïnformeerd over zijn bestaan); - de minderjarige van 12 jaar en ouder; - de minderjarige jonger dan 12 jaar die in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen in geval van toepassing van hoofdstuk IVa Wjz (gesloten jeugdzorg); - de perspectief biedende pleegouder of de pleegouder die de minderjarige een jaar of langer verzorgt en opvoedt.	Op grond van artikel 2.3 van het procesreglement kan de niet met het gezag belaste ouder als belanghebbende worden aangemerkt indien hij/zij op grond van artikel 1:198 of 1:199 BW als ouder kan worden aangemerkt. Daarnaast dient er sprake te zijn van 'family life' tussen de ouder en de minderjarige.
Jurisprudentie	<u>Niet</u> als belanghebbende wordt aangemerkt: - de grootmoeder in de procedure met betrekking tot haar kleinkind; - een broer/zus in de procedure betreffende een kinderschermingsmaatregel van diens broers/zussen. Wel als belanghebbende wordt aangemerkt: - De stiefouder met 'family life'; - de minderjarige in een hemzelf betreffende procedure; - de niet met het gezag belaste juridische ouder in een procedure betreffende diens minderjarige kind.	Op grond van de uitspraak van het hof te Leeuwarden (<i>LJN</i> BH4547) kan enerzijds geconcludeerd worden dat de niet met het gezag belaste ouder de ondertoezichtstelling van zijn kind kan verzoeken en dat de ouder daarom als belanghebbende moet worden aangemerkt in een in het kader van de ondertoezichtstelling verzochte machtiging tot uithuisplaatsing (artikel 806 Rv bepaalt namelijk dat als belanghebbende kan worden aangemerkt: de verzoeker en degene aan wie een afschrift van de beschikking is verstrekt). Wanneer men echter kijkt naar de uitspraak van het hof te 's-Hertogenbosch van 7 december 2010 (<i>LJN</i> BO6688) kan anderzijds geconcludeerd worden dat de niet met het gezag belaste ouder niet als belanghebbende kan worden aangemerkt, nu deze op grond van artikel 1:263 lid 2 BW niet bevoegd is een verzoek tot beëindiging van de uithuisplaatsing in te dienen. Ook de Hoge Raad heeft op 21 mei 2010 (<i>LJN</i> BN7043) geoordeeld dat een civiele jeugdprocedure slechts ingrijpt in de rechten en verplichtingen van de met het gezag belaste ouders en dat daarom de niet met het gezag belaste ouders niet als belanghebbende wordt aangemerkt.

		In bovenstaande uitspraken heeft de rechtbank in eerste aanleg geoordeeld dat de niet met het gezag belaste ouder wel als belanghebbende dient te worden aangemerkt. De onderzoeker is van mening dat, nu dit onderzoeksrapport betrekking heeft op de procedure bij de rechtbank, er meer waarde gehecht dient te worden aan de uitspraken van de rechtbank dan het hof. Het hof dient de situatie namelijk afzonderlijk te beoordelen op grond van artikel 806 lid 1 Rv en artikel 1.1.2 van het procesreglement familiezaken gerechtshoven. Dit kan leiden tot andere conclusies dan die van de rechtbank. De niet met het gezag belaste ouder dient, naar het oordeel van de onderzoeker, in eerste aanleg wél als belanghebbende te worden aangemerkt.
Artikel 811 lid 1 Rv	Als belanghebbende wordt aangemerkt: - De verzoeker; - de ouders (artikel 1:198 en 1:199 BW alsook artikel 1:227 lid 3 BW) en voogden; - degene die de minderjarige als behorende tot zijn gezin verzorgt en opvoedt en die uit dien hoofde een nauwe persoonlijke betrekking met het kind heeft (nu deze overeenkomt met hetgeen de wetgever heeft beoogd met artikel 798 lid 1 Rv, namelijk dat indien sprake is van 'family life' aan diegene materiële rechten toekomen waarop artikel 798 lid 1 Rv ook betrekking heeft); - de minderjarige van twaalf jaar of ouder, tenzij de rechter is gebleken dat hij niet in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake (nu dit nadrukkelijk door de wetgever is aangegeven).	Een civiele jeugdprocedure wordt gezien als een procedure waarin de rechtspositie van een minderjarige centraal staat. Artikel 811 lid 1 Rv is dan ook van toepassing op deze procedures. Artikel 811 lid 1 Rv bepaalt dat de ouders als belanghebbenden kunnen worden aangemerkt. Onder het begrip 'ouder' wordt verstaan de juridisch ouder in de zin van artikel 1:198 en 1:199 BW. Hieraan doet niet af of de vader al dan niet met het gezag is belast. Een juridische ouder, die niet met het gezag is belast, kan derhalve als belanghebbende worden aangemerkt in de civiele jeugdprocedure.

8. Conclusie en aanbevelingen

Hieronder volgt de conclusie op de centrale vraagstelling en volgen aanbevelingen voor de rechtbank te 's-Hertogenbosch omtrent het nemen van besluiten en het toepassen daarvan.

8.1 Conclusie

In familierechtelijke procedures bij de rechtbank is een belangrijke rol weggelegd voor de belanghebbenden. Zo komen aan de belanghebbenden een aantal processuele rechten en verplichtingen toe, die zich kenmerken in de algemene verzoekschriftprocedure. Een belanghebbende ontvangt namelijk een afschrift van het verzoekschrift, wordt opgeroepen voor de zitting, kan een verweerschrift indienen, heeft het recht op inzage en afschrift, kan worden gehoord, ontvangt een afschrift van de beschikking en heeft het recht om hoger beroep en cassatie in te stellen.

De wet en de procesreglementen geven geen nadere omschrijving van het begrip 'belanghebbende' in de alimentatie-, adoptie- en civiele jeugdprocedures en daarom bestaat er onduidelijkheid over het gegeven aan wie deze belangrijke rechten toekomen. De vraag die in dit onderzoeksrapport dan ook centraal staat is: *Wie kan op grond van het belanghebbende begrip van artikel 798 lid 1 Rv, overige wettelijke bepalingen, procesreglementen en jurisprudentie, worden aangemerkt als belanghebbende in familierechtelijke procedures bij de rechtbank?*

Artikel 798 lid 1 Rv bepaalt dat in zaken betreffende het personen- en familierecht, anders dan een echtscheidingszaak, onder belanghebbende wordt verstaan: *degene op wiens rechten of verplichtingen de zaak rechtstreeks betrekking heeft*. De betekenis van dit artikel komt in sterke mate overeen met artikel 1:2 lid 1 Awb, namelijk dat wanneer iemand slechts een indirect belang heeft of slechts sympathie heeft voor de zaak, hij/zij niet als belanghebbende wordt aangemerkt. Onder de begrippen 'rechten en verplichtingen', verstaat de wetgever in artikel 798 lid 1 Rv de in Nederlandse wetgeving neergelegde rechten en verplichtingen alsook de door de internationale verdragen, zoals het EVRM beschermende rechten. Met name artikel 8 EVRM speelt een grote rol: wanneer vastgesteld kan worden dat er tussen een persoon en het kind sprake is van 'family life' komt aan diegene enkele materiële rechten toe, zoals het recht op vestiging van familierechtelijke betrekkingen, het recht op alimentatie en het recht op omgang. Per situatie dient beoordeeld te worden of er sprake is van 'family life', alvorens vastgesteld kan worden of aan iemand de hieruit voortvloeiende materiële rechten toekomen. Daarnaast dient vastgesteld te worden of de zaak rechtstreeks betrekking heeft op iemands eigen rechten en verplichtingen die voortvloeien uit de Nederlandse wetgeving. De wetgever geeft nadrukkelijk aan dat in ieder geval als belanghebbende moet worden aangemerkt:

-de minderjarige in een hemzelf betreffende procedure.

De respectieve procesreglementen betreffende alimentatie en adoptie volstaan met de regel dat alle belanghebbenden in het verzoekschrift moeten worden genoemd. De invulling wordt hierbij overgelaten aan de verzoeker zelf.

Het procesreglement betreffende civiele jeugdzaken geeft daarentegen wél een nadere invulling van het begrip 'belanghebbende' (artikel 2.3). Deze lijst is echter niet limitatief, er kan derhalve van worden afgeweken. Als belanghebbende in de zin van artikel 2.3 van het procesreglement kan binnen de civiele jeugdprocedures worden aangemerkt:

- de ouder(s) met gezag belast;
- de ouder(s) zonder gezag (moeder, vader in de zin van de wet) tenzij er geen sprake meer is van 'family life';
- de stiefouder in de zin van de wet, zolang deze met de verzorgende ouder samenleeft en de minderjarige tot zijn gezin behoort;
- de biologische vader (die niet tevens één van bovengenoemde ouders is) indien er sprake is van 'family life' met de minderjarige (als de biologische vader bekend is, dient de kinderrechter in alle gevallen te worden geïnformeerd over zijn bestaan);
- de minderjarige van 12 jaar en ouder;
- de minderjarige jonger dan 12 jaar die in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen in geval van toepassing van hoofdstuk IVa Wjz (gesloten jeugdzorg);
- de perspectief biedende pleegouder of de pleegouder die de minderjarige een jaar of langer verzorgt en opvoedt.

Uit gepubliceerde uitspraken blijkt dat de rechters zich al een aantal malen hebben gebogen over de vraag wie er binnen de alimentatie-, adoptie- en civiele jeugdprocedures als belanghebbende kan worden aangemerkt.

De Hoge Raad heeft geoordeeld dat bij de beantwoording van de vraag of iemand belanghebbende is, een rol zal spelen in hoeverre deze door de uitkomst van de desbetreffende procedure zodanig in een eigen belang kan worden getroffen dat deze daarin behoort te mogen opkomen ter bescherming van dat belang of in hoeverre deze anderszins zo nauw betrokken is of is geweest bij het onderwerp dat in de procedure wordt behandeld, dat daarin een belang is gelegen om in de procedure te verschijnen. Wie tot de belanghebbenden zijn te rekenen, moet voor ieder type verzoekschriftprocedure uit de aard van de procedure en de daarmee verband houdende wetsbepalingen worden afgeleid. Op grond van de jurisprudentie kan in ieder geval vastgesteld worden dat binnen de familierechtelijke procedures de navolgende personen als belanghebbenden worden aangemerkt:

- de stiefouder die de minderjarige als behorende tot diens gezin verzorgt en opvoedt en die uit dien hoofde een onderhoudsverplichting heeft (binnen de alimentatieprocedure);
- de biologische ouder (artikel 1:227 lid 3 BW) van wie vastgesteld kan worden dat er sprake is van 'family life' met diens minderjarige kind (binnen de adoptieprocedure);
- de stiefouder met 'family life', de minderjarige in een hemzelf betreffende procedure en de niet met het gezag belaste juridische ouder met 'family life' (in een civiele jeugdprocedure).

In tegenstelling tot artikel 798 lid 1 Rv geeft artikel 811 lid 1 Rv wél een opsomming van de personen die als belanghebbenden kunnen worden aangemerkt in zaken betreffende minderjarigen, indien men spreekt over het recht op inzage en afschrift van bescheiden als in artikel 290 Rv (bescheiden die in de procedure zijn overgelegd door de raad, het OM of door een deskundige).

Zaken betreffende minderjarigen zijn de procedures waarin de rechtspositie van de (op het moment van indiening van het verzoek) minderjarige in het geding is, zo ook de adoptie-, kinderalimentatie- en de civiele jeugdprocedures. Ingevolge artikel 811 lid 1 Rv kan als belanghebbende worden aangemerkt:

- de verzoeker;
- de ouders (artikel 1:198 en 1:199 BW alsook artikel 1:227 lid 3 BW (waarbij sprake dient te zijn van 'bijkomende omstandigheden') en voogden;
- degene die de minderjarige als behorende tot zijn gezin verzorgt en opvoedt en die uit dien hoofde een nauwe persoonlijke betrekking met het kind heeft (en die uit dien hoofde een eigen verplichting of recht heeft);
- de minderjarige van twaalf jaar of ouder, tenzij de rechter is gebleken dat hij niet in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake(nu dit nadrukkelijk door de wetgever is aangegeven).

Op grond van hetgeen de wetgever met artikel 798 lid 1 Rv heeft beoogd, de betekenis van artikel 811 lid 1 Rv, de procesreglementen en gepubliceerde uitspraken kan geconcludeerd worden dat het begrip 'belanghebbende' per situatie strikt geïnterpreteerd dient te worden. Enkel het stellen van sympathie voor een zaak is onvoldoende om als belanghebbende te kunnen worden aangemerkt, alsmede het gegeven dat iemand de gevolgen van de beslissing zal ervaren. Per procedure dient te worden geoordeeld in hoeverre iemand door de uitkomst van de betreffende procedure in zijn eigen belang wordt getroffen dat deze daarin behoort te mogen opkomen ter bescherming van dat belang of in hoeverre deze anderszins nauw betrokken is of is geweest bij het onderwerp dat deze daarin een belang is gelegen om in de procedure te verschijnen. Uit de aard van de procedure en de daarmee verband houdende wetsbepalingen moet afgeleid kunnen worden of iemand als belanghebbende dient te worden aangemerkt. Uitsluitend wanneer iemands rechten en verplichtingen rechtstreeks onderwerp van de procedure zijn, wordt diegene als belanghebbende in de zin van artikel 798 lid 1 Rv aangemerkt. Daarnaast dient te worden beoordeeld of degene die stelt belanghebbende te zijn voldoet aan de navolgende begrippen en kenmerken, alvorens vastgesteld kan worden of diegene daadwerkelijk als belanghebbende kan worden aangemerkt binnen de alimentatie-, adoptie- en civiele jeugdprocedures:

- de minderjarige van twaalf jaar of ouder in een hemzelf betreffende procedure (tenzij hij/zij niet in staat is een redelijke waardering van zijn belangen te geven);
- de verzoeker;
- de ouders (in de zin van artikel 1:198 en 1:199 BW alsook artikel 1:227 lid 3 BW);
- degene die de minderjarige als behorende tot diens gezin opvoedt en verzorgt en die uit dien hoofde een nauwe persoonlijke betrekking heeft met het kind;

Binnen de civiele jeugdprocedures dient men daarnaast ook de navolgende begrippen en kenmerken in acht te nemen, doordat binnen die procedures ook als belanghebbende kan worden aangemerkt:

- de ouder(s) met gezag belast;
- de ouder(s) zonder gezag (moeder, vader in de zin van de wet) tenzij er geen sprake meer is van 'family life';
- de stiefouder in de zin van de wet, zolang deze met de verzorgende ouder samenleeft en de minderjarige tot zijn gezin behoort;
- de biologische vader (die niet tevens één van bovengenoemde ouders is) indien er sprake is van 'family life' met de minderjarige;

- de minderjarige jonger dan 12 jaar die in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen in geval van toepassing van hoofdstuk IVa Wjz (gesloten jeugdzorg);
- de perspectief biedende pleegouder of de pleegouder die de minderjarige een jaar of langer verzorgt en opvoedt.

In afwijking tot voorgaande opsomming, welke betrekking heeft op alle familierechtelijke procedures, dient binnen de civiele jeugdprocedures voorkeur te worden gegeven aan de specifieke kenmerken die artikel 2.3 van het procesreglement stelt aan het begrip 'ouder'.

8.2 Aanbevelingen

De medewerkers van de griffie, de juridische medewerkers en de rechters van de familiekamer van de rechtbank te 's-Hertogenbosch worden aanbevolen om bovenstaande opsomming op te nemen in hun besluitenlijst. Daarnaast wordt hen aanbevolen om bij binnenkomst van een nieuw verzoekschrift te controleren wie er volgens de verzoeker als belanghebbende dient te worden aangemerkt. Vervolgens dienen zij te toetsen of deze personen daadwerkelijk als belanghebbende kunnen worden aangemerkt door de familiekamer, door te beoordelen of die personen voldoen aan één van de in de besluitenlijst opgesomde begrippen en kenmerken. Wanneer iemand hieraan niet voldoet, of wanneer er bij de medewerkers nog steeds enige twijfel bestaat, dienen zij de navolgende vragen te beantwoorden opdat vastgesteld kan worden of diegene als belanghebbende kan worden aangemerkt:

- *Blijkt uit de aard van de procedure en de daarmee verband houdende wetsbepalingen dat de procedure rechtstreeks betrekking heeft op diens eigen rechten en verplichtingen?*
- *In hoeverre wordt diegene door de uitkomst van de betreffende procedure in zijn eigen belang getroffen dat deze daarin behoort te mogen opkomen ter bescherming van dat belang en in hoeverre is diegene anderszins nauw betrokken (geweest) bij het onderwerp van de procedure dat daarin een belang is gelegen om in de procedure te verschijnen?*

Wanneer voldaan wordt aan één van de begrippen of kenmerken of wanneer op grond van het tweetal vragen kan worden geconcludeerd dat diegene als belanghebbende dient te worden aangemerkt binnen de familierechtelijke procedure, komt aan diegene de processuele rechten en verplichtingen toe.

Aan de hand van bovenstaande conclusie(s) wordt de rechtbank, in antwoord op hun specifieke vragen, aanbevolen de navolgende besluiten op te nemen in hun besluitenlijst:

- de stiefouder die de minderjarige als behorende tot diens gezin verzorgt en opvoedt en die uit dien hoofde een onderhoudsverplichting heeft, dient als belanghebbende te worden aangemerkt in een alimentatieprocedure;
- de donorouder (in de zin van artikel 1:227 lid 3 BW), waarvan kan worden vastgesteld dat er sprake is van 'family life' of bijzondere omstandigheden tussen hem en de minderjarige dient als belanghebbende te worden aangemerkt in de adoptieprocedure;
- de niet met het gezag belaste ouder, die wel kan worden aangemerkt als juridisch ouder (artikel 1:198 of 1:199 BW), van wie vastgesteld kan worden dat er sprake is van 'family life' met de minderjarige, dient als belanghebbende te worden aangemerkt in een civiele jeugdprocedure.

Evaluatie

Hieronder volgt een evaluatie van mijn rol als onderzoeker.

Aanvankelijk bestond het idee om in dit onderzoeksrapport een apart hoofdstuk te wijden aan een toelichting op interviews met medewerkers van de griffie, juridisch medewerkers en rechters van de familiekamer van de rechtbank te 's-Hertogenbosch. In de eerste fase van het onderzoek zijn derhalve enkele interviews afgenomen binnen de familiekamer. Deze interviews hebben ertoe bijgedragen dat er een uitgebreide probleembeschrijving kon worden opgenomen in het onderzoeksplan. Daarnaast kon aan de hand van deze interviews ook vraagstelling H (met betrekking tot de stiefouder in een alimentatieprocedure, de donorouder in een adoptieprocedure en de niet met het gezag belaste ouder in een civiele jeugdprocedure) worden geformuleerd, welke aan de hand van een drietal casussen nader in het onderzoek is toegelicht. Gedurende het verloop van het onderzoek is echter gebleken dat de uitwerking van de interviews geen direct toegevoegde waarde heeft voor de conclusies en aanbevelingen in dit onderzoek. Dientengevolge is besloten de uitwerking van de interviews niet op te nemen in het onderzoeksrapport en evenmin in de bijlagen.

Aan de hand van de toepassing van de informatie (in de hoofdstukken 3 tot en met 6) en de daaruit voortvloeiende conclusies, zijn enkele besluiten geformuleerd. De familiekamer wordt aanbevolen die besluiten op te nemen in de besluitenlijst. Dat heeft tot gevolg dat, met ingang van 1 juli 2011, de in het besluit genoemde personen (zie opsomming eindconclusie) als belanghebbenden worden aangemerkt binnen de alimentatie-, adoptie- en civiele jeugdprocedures bij de familiekamer van de rechtbank te 's-Hertogenbosch, mits deze personen voldoen aan de omschrijving en kenmerken zoals opgenomen in het besluit. Dit betekent bijvoorbeeld dat een stiefouder in een alimentatieprocedure slechts als belanghebbende wordt aangemerkt, indien is gebleken dat hij/zij de minderjarige als behorende tot diens gezin verzorgt en opvoedt en uit dien hoofde een onderhoudsverplichting heeft.

Het onderzoek heeft niet geleid tot een specificatie van het begrip 'belanghebbende' in de vorm van een opsomming van personen wie hieraan volgens artikel 798 lid 1 Rv, overige wettelijke bepalingen, procesreglementen en jurisprudentie aan voldoen. Tijdens het onderzoek is namelijk gebleken dat dit niet mogelijk is, omdat dit per geval en per procedure beoordeeld dient te worden. Wel is getracht een opsomming te geven van alle kenmerken waaraan iemand op grond van deze bronnen dient te voldoen om als belanghebbende te kunnen worden aangemerkt. Deze kenmerken zijn per procedure terug te vinden in hoofdstuk 7, de resultaten.

Het antwoord op de centrale vraagstelling, de conclusie, dient als leidraad voor de medewerkers van de familiekamer bij de invulling van het begrip 'belanghebbende' in familierechtelijke procedures. Met ingang van 1 juli 2011 kunnen de medewerkers aan de hand van het aanbevolen stappenplan, de eindconclusie en een tweetal vragen, per situatie zelf beoordelen of iemand al dan niet als belanghebbende kan worden aangemerkt.

Literatuurlijst

Artikelen

- **Subelack 2009**
T.M. Subelack, 'Wie is belanghebbende?' *EB* 2009-2
- **Vonk 2003**
M. Vonk, 'Een, twee of drie ouders?', *Duo-moeders en de bekende donor met 'family life'*, *FJR* 2003-6, p. 112-148

Boeken

- **Bastiaans e.a. 2007**
M.H. Bastiaans e.a., *Leidraad voor juridische auteurs*, Deventer: Kluwer 2007
- **Boonekamp e.a. 2007**
R.J.B. Boonekamp e.a., *Wet en Rechtspraak Burgerlijke Rechtsvordering*, Deventer: Kluwer 2007
- **Buuren e.a. 2009**
P.J.J. van Buuren e.a., *Tekst & Commentaar Algemene wet bestuursrecht*, Kluwer: Deventer 2009
- **Doek e.a. 2009**
J.E. Doek e.a., *Jeugdrecht en jeugdzorg*, Amsterdam: Elsevier Juridisch 2009
- **IJzermans e.a. 2007**
IJzermans e.a., *Oefening baart kunst*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2007
- **Koens e.a. 2010**
Koens e.a., *Personen en Familierecht Tekst en Commentaar*, Deventer: Kluwer 2010
- **Linden e.a. 2005**
A.P. Van der Linden e.a., *Jeugd en Recht*, Houten: Bohn Stafleu van Loghum 2005
- **Mierlo e.a. 2010**
A.I.M. van Mierlo e.a., *Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering*, Kluwer: Deventer 2010
- **Mourik e.a. 2006**
M.J.A. van Mourik e.a., *Personen en Familierecht, huwelijksvermogensrecht en erfrecht*, Deventer: Kluwer 2006
- **Nieuwenhuis e.a. 2007**
J.H. Nieuwenhuis e.a., *Burgerlijk Wetboek Tekst en Commentaar*, Deventer: Kluwer 2007

- **Rueb 2009**
A.S. Rueb, *Compendium van het Burgerlijk Procesrecht*, Deventer: Kluwer 2009
- **Vlaardingerboek e.a. 2008**
P. Vlaardingerboek e.a., *Het hedendaagse personen- en familierecht*, Deventer: Kluwer 2008

Jurisprudentie

- EHRM 28 mei 1985, *NJ* 1988,187 (Abdulaziz)
- EHRM 18 december 1986, *NJ* 1989, 97 (Johnsson tegen Ierland)
- EHRM 8 juli 1987, *NJ* 1988,828 (W v. UK)
- EHRM 13 juni 1979, *NJ* 1980, 462 (Marckx)
- EHRM 21 juni 1988, *NJ* 1988, 746 (Berrehab)
- EHRM 27 oktober 1994, *NJ* 1995, 248 (Kroon)
- EHRM 22 april 1997, *NJ* 1998, 235 (X,Y en Z tegen het VK)
- EHRM 26 mei 1994, *NJ* 1995, 247 (Keegan v. Ireland)

- HR 6 november 1987, *NJ* 1988, 829
- HR 22 april 1988, *NJ* 1988, 386
- HR 10 november 1989, 1990, 628
- HR 25 oktober 1991, *LJN* ZC0397
- HR 22 oktober 1993, *NJ* 1994, 153
- HR 29 september 2000, *LJN* AA7284
- HR 6 juni 2003, *LJN* AF9440
- HR 3 juni 2005, *LJN* AT3445
- HR 9 december 2005, *LJN* AU3262
- HR 21 april 2006, *LJN* AU9726
- HR 10 november 2006, *LJN* AY8290
- HR 27 juni 2008, *LJN* BD3704
- HR 23 januari 2009, *LJN* BG5072
- HR 6 juni 2009, *LJN* BM2044
- HR 21 mei 2010, *LJN* BL7043
- HR 26 november 2010, *LJN* BN7055
- HR 11 februari 2011, *LJN* BO9615

- Hof Amsterdam 4 maart 2004, *LJN* AO5625
- Hof Amsterdam 23 december 2004, *LJN* AR 7915
- Hof Amsterdam 15 februari 2010, *LJN* BL9020
- Hof Arnhem 2 december 2003, *LJN* AO4941
- Hof Arnhem 5 juli 2005, *LJN* AT9107
- Hof Arnhem 5 juni 2007, *LJN* BB9667
- Hof Arnhem 4 december 2007, *LJN* BC2782
- Hof Arnhem 6 april 2010, *LJN* BM2001
- Hof 's-Gravenhage 28 augustus 2002, *LJN* AE7007
- Hof 's-Gravenhage 17 oktober 2007, *LJN* BB8986
- Hof 's-Gravenhage 30 januari 2008, *LJN* BC3704
- Hof 's-Gravenhage 23 september 2009, *LJN*
- Hof 's-Gravenhage 23 december 2009, *LJN* BK9864
- Hof 's-Gravenhage 19 januari 2011, *LJN* BP5760
- Hof 's-Gravenhage 2 februari 2011, *LJN* BP4632
- Hof 's-Hertogenbosch 11 februari 2008, Rek nr. 9800036
- Hof 's-Hertogenbosch 10 oktober 2008, BH1024
- Hof 's-Hertogenbosch 8 juli 2009, *LJN* BJ4336

- Hof 's-Hertogenbosch 7 december 2010, *LJN* BO6688
- Hof Leeuwarden 28 februari 2007, *LJN* AZ9732
- Hof Leeuwarden 19 februari 2009, *LJN* BH4547
- Rb. Breda 19 november 2009, *LJN* BM7254
- Rb. 's-Gravenhage 13 april 2010, *LJN* BN8507
- Rb. 's-Gravenhage 2 september 2010, *LJN* BN7276
- Rb. Rotterdam 21 december 2006, *LJN* AZ6492
- Rb. Rotterdam 9 augustus 2007, *LJN* BB1555
- Rb. Utrecht 13 december 2006, *LJN* AZ7383

Kamerstukken

- *Kamerstukken II* 1989-1990, 21 309, nr. 4
- *Kamerstukken II* 1990-1991, 21 309, nr. 5
- *Kamerstukken II* 1991-1992, 22 487, nr. 3
- *Kamerstukken II* 1992-1993, 22 487, nr. 5
- *Kamerstukken II* 1992-1993, 22 487, nr. 6
- *Kamerstukken II* 1992-1993, 22 487, nr. 7
- *Kamerstukken II* 1992-1993, 22 487, nr. 8
- *Kamerstukken II* 1992-1993, 22 487, nr. 9

Procesreglementen

- Alimentatie en Bijstandsverhaal

In werking getreden op 1 april 2002 (Staatscourant 25.3.2002)
Laatstelijk gewijzigd met ingang van 1 mei 2011

- Adoptie

In werking getreden op 1 april 2005 (Staatscourant 15.3.2005)
Laatstelijk gewijzigd met ingang van 1 mei 2011

- Civiel Jeugdrecht

In werking getreden op 1 april 2006 (Staatscourant 11.8.2006)
Laatstelijk gewijzigd met ingang van 1 mei 2011

Verdragen

- Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (EVRM)
- Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK)

Wetten

- Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering
- Burgerlijk Wetboek, boek 1
- Wet op de Jeugdzorg